

ULB Halle
001 857 347
3/1

D. Fan 17113

Nur für den Lesesaal

برلەشكەن، بۇتن دۇنيا ئىشچىلەرى!

Jan 1913

شەرىف سەتتارف

قىزىل ئارمىيەست

ئەلىفباسىنى

س.س.س. ر. خالقلارنىڭ ئوزەك نەشرىياتى

مەسكەۋ - 1925 يىلى

Ш. САТТАРОВ
БУКВАРЬ КРАСНОАРМЕЙЦА

На татарском языке

Центральное Издательство Народов Союза С. С. Р.
Москва, Никольская, 10.

بىرلەشكەن، بۇتن دۇنيا ئىشچىلەرى!

شەرىف سەتتارف

1927/1866

Lattarao, Bukhar

قزل ئارمىيىست

ئەلىفباسى

س. س. س. ر. خالقلارنىڭ ئوزەك نەشرىياتى

مەسكەو - 1925 يىل

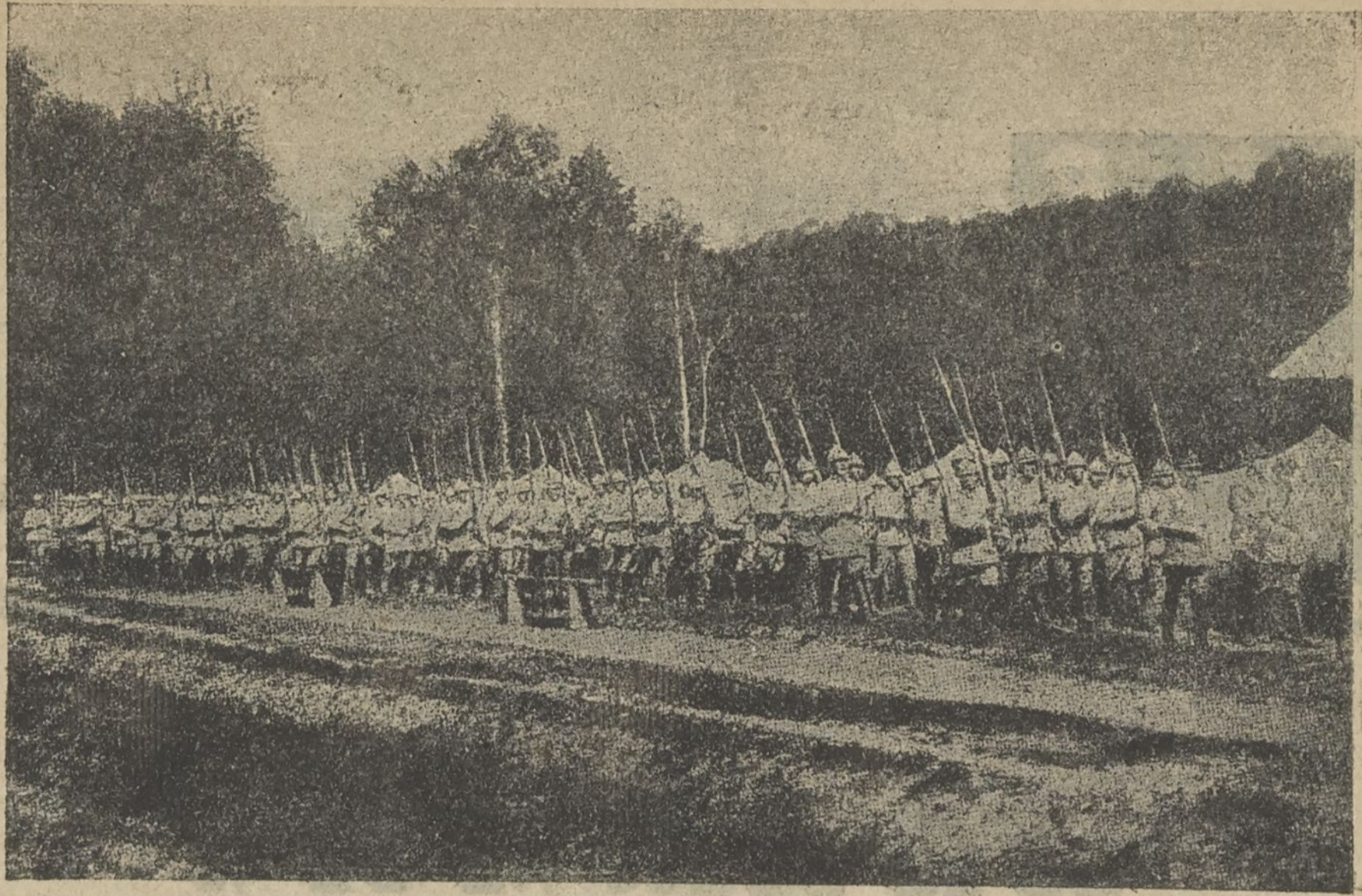
[Sakharov, Levif]

Книга набрана и отпечатана
в 1-й типографии Централь-
ного Издательства народов
СССР. Москва, Никольская, 10
в количестве 5000 экзempl.
Главлит № 42607

Том А7М3

بزدە ئارمىيە-حالق كۇچۇ بزدە حالق كۇچۇ-ئارمىيە

بزدە ئارمىيە-حالق كۇچۇ

بزدە حالق كۇچۇ-ئارمىيە

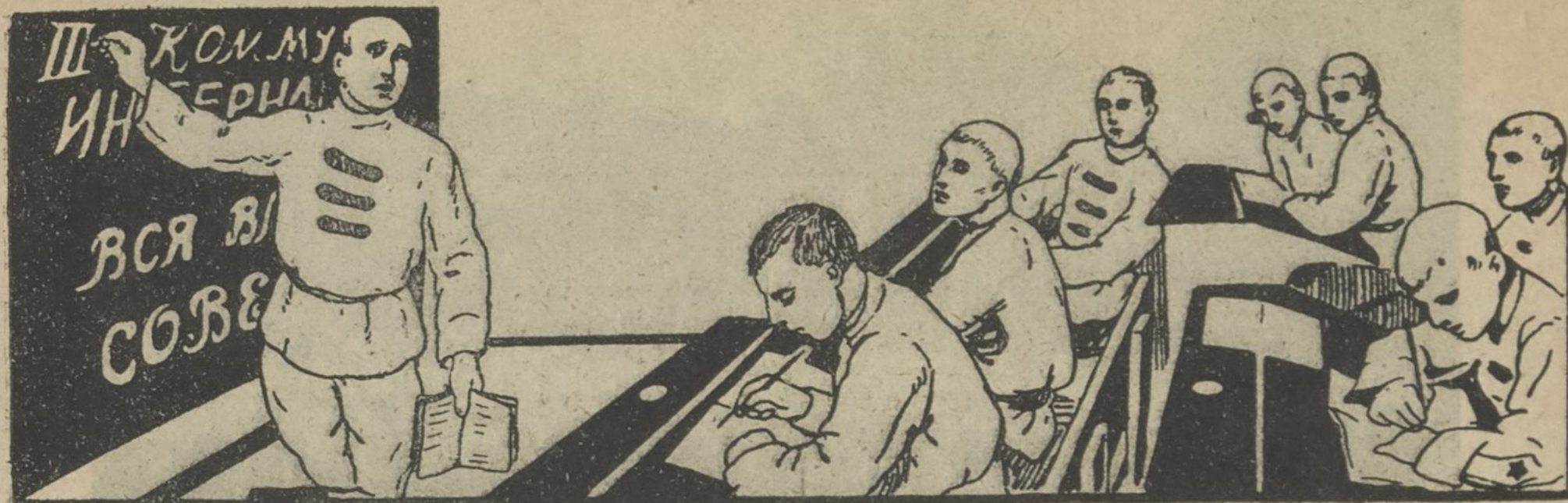
بز-ئارمىيە

بز-حالق كۇچۇ

بزدە حالق كۇچۇ ئارمىيەدە

سۇراولار:

1. يوعارۇنداعى رەسمگە قاراعز ئەلى.
2. ئول رەسمدە نى كورەسز؟
3. ئارمىيە كىمىنى كۇچۇ؟
4. نى ئۇچن ئارمىيە حالق كۇچۇ؟
5. رەسمدە گى ئارمىيەنىڭ ئالدىدا نىچە كاماندىر كورەسز؟

بىزدە ئارمىيە ئوقۇي

بىزدە خالقا كۆچدۇ - ئارمىيە

بىزدە ئارمىيە ئوقۇي

بىزدە ئارمىيە ئارمىيە ئوقۇي

بىزدە ئوقۇيىز

بىز ئارمىيەدە ئارمىيە ئوقۇيىز

سۇراولار:

1. بىزدە ئارمىيە نىڭ ئوقۇي؟
2. ئوقۇي - يازا بىلمەگەن ئارمىيە، سوعش ئىشلەرن ھەم نى ئۇچن كۆرەشكەنن تۇشۇننە ئارمىيە؟
3. يوعارۇنداعى رەسىمگە قاراعز ئەلى.
4. ئول رەسىمگە نىچە قىز ئارمىيەست تۇشۇرلگەن؟

بزدە ئارمىيە ئوقىي
بزدە ئارمىيە - حالق كۇچدۇ

ب | ز | د | ه | ئ | ا | ر | م | ي | ي | ه | ئ | و | ق | ي | ق | ي

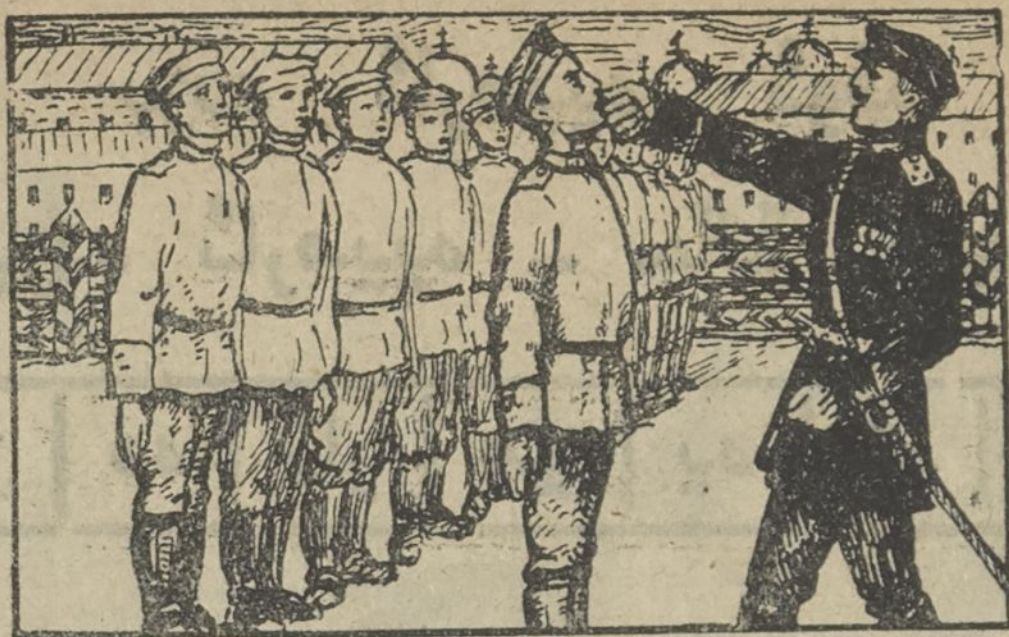
ب | ز | د | ه | ئ | ا | ر | م | ي | ي | ه | - | ح | ا | ل | ق | ك | و | چ | د |

ب ز - ئارمىيە
ب ز - حالق كۇچدۇ
ئارمىيە ئوقىي
ب ز - ئارمىيە
ب ز ئارمىيەدە
ب ز ئوقىيىز
ب ز ئوقىيىز، ئارمىيىز
ب ز ئارمىي ئوقىيىز

I II III IV V VI VII VIII IX X
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

بزنڭ ئۇستۇبزدە ھەزر بايارلار يوق

ب	ز	ن	گ	ئ	ۇ	س	ت	ۇ	ب	ز	د	ە	ھ	ە
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

ز	ر	ب	ا	ي	ا	ر	ل	ا	ر	ي	و	ق
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

بزنڭ ئۇستۇبزدە ھەزر بايارلار يوق

بايارلارنڭ كۇچۇ يوق

بزدە ھەزر بايارلار يوق

بزدە ھەزر ھالق

بزدە ھەزر ھالق كۇچۇ

بزدە ھەزر ئارمىيە

بايارلار با **ئا - ا**
 يو **قا** قابا قاتت قاق
 يوق **يو - و** وا واق قو قووا
 بايارلار باي **پ** يا قي يو ياو ، ئوي

بزنڭ ئۇستۇبزدە ھەزر بايارلار يوق
 بزنڭ ئارمىيە ئوقى
 بز ھەزر ئوقىبىز
 بزنڭ ئارمىيەدە ئوقى
 ئۇستۇبزدە بايارلار يوققا ئوقىبىز
 بايارلارنڭ كۇچۇ يوققا ئوقىبىز
 بزدە ھەزر حالق كۇچۇ
 ئارمىيە - حالق كۇچۇ
 ئارمىيە يوق - حالق كۇچۇ يوق
 ھەزر ئارمىيەدە بزدە، حالق كۇچۇ دە بزدە
 ئوقو بزدە، حالق كۇچۇ بزدە

-
1. 6 نچى بىتدەگى رەسمگە قاراعز ئەلى.
  2. ئول رەسمدە نى كورەسىز؟
  3. ئول رەسمدە نىچە سالدات، نىچە ئەفيسەر؟
  4. يووان قۇرساقلى، سىمىز ئەفيسەر نىشلى؟
  5. سالداتلار نىشلىلەر؟
  6. ئلك تاتار سالداتلارى بلەن نىچك مۇعمەلە ئىتەلەر ئىدى، شول توردى سۇيلەب بىرىڭىز ئەلى.

ئۇيركندۇ ساۋىتلار ئالدىدۇ

ئۇي | رك | ندۇ | سا | ۋىت | لار | ئال | دىدۇ

بىزدە ساۋىتلار يوق ئۇيدۇ
ساۋىتلار يوققا، ئۇيركەدە يوق ئۇيدۇ
ساۋىتلار يوققا، بىزنىڭ ئۇستىمىزدا بايارلار ئۇيدۇ
بىزدە ھەر بايارلار يوق
بىزدە ھەر ساۋىتلار

ئۇيركندۇ ئۇيرك ك كا كو كى ئۇيرك

ئالدىدۇ ئال ل لا لو لى ئىل

ساۋىتلار ر را رو رى ئۇيرك

ئۇيركندۇ ئۇي يى يە يو ياقا

ساۋىتلار.

ئۇيركندۇ ساۋىتلار ئالدىدۇ. ساۋىتلار بىزنىڭ ساقلىپ،
ساۋىتلار بىزنىڭ ياقلىپ. بىز ئارمىيە. بىز ساۋىتلارنىڭ،
ھالقىدۇ ساقلىپ، ياقلىپ: بىز - ساۋىتلار كۈچىدۇ،
بىز - ھالق كۈچىدۇ.

بىزنىڭ ساۋىپتلىرىمىز قىزىق ئارمىيە ساغلىق.

بىز	نىڭ	سا	ۋىپت	لىرىمىز
-----	-----	----	------	---------

قىزىق	ئارمىيە	ساغلىق
-------	---------	--------

بىزنىڭ   ئاڭ ئىچىمىز ئوڭ يانغا   **ك**

قىزىق   قىز   زى ئانا ئاز ياز قاز   **ز**

ئارمىيە   يە   ئە - ە   كە لە كىلە ئەرلىپ   **ئە**

كۆچلۈك   كۆ   ئو - ۇ   ئۆزە رۇ ئۆرە   **ئو**

بزدە ساۋیتلار يوق ئیددۇ.
 ساۋیتلار يوققا، قزل ئارمییەدە يوق ئیددۇ.
 ساۋیتلار، قزل ئارمییە يوققا، ئیرک دە يوق ئیددۇ.

حەبروک.

بزنگ حەبروک قزل ئارمییەدە، ئول ساۋیتلارنۇ
 ساقلیپ. حەبروک حالقنۇ ساقلیپ. ئول قزل
 ئارمییەدە. قزل ئارمییە — حالق کۇچۇ. حەبروک دە
 حالق کۇچۇ. حەبروک ساۋیتلار کۇچۇ. ساۋیتلارنۇ
 کۇچۇ قزل ئارمییەدە.

ساۋیتلار ساۋیت ت تاتپ، تو ئەتی، توتی

ئازا بز ئازاب پ با بی، بو بار بیر

ساۋیتلارنۇ نۇ ن ن ن، ئو ئیددۇ ئچۇ

ئلك بیک قیین، تۇرلادۇ: ئول واقت باپارلار،
 باپلار واقتتۇ ئیددۇ. ئالار بزنگ ئۇستۇبزدە
 ئیددۇ. بزنگ ئۇستۇبزدە حەزر باپارلار يوق.
 بز حەزر ئیرکلۇ. بزنۇ ساۋیتلار ئیرکلۇ ئیتدۇ.
 ساۋیتلار قزل ئارمییە تۇزۇدۇ.

ئۇشچۇڭ-گرەستىيەن ساپوزۇڭ- بىر نىندىدە كۇچكە بىر شىمى تۇرعان ساپوز.

ئۇشچۇڭ گرەستىيەن ساپوزۇڭ- بىر نىندىدە كۇچكە
 بىر شىمى تۇرعان ساپوز.

ئۇلك ئۇشچۇڭدەدە، گرەستىيەندەدە كۇچ يوق
 ئۇيدۇ: ئۇل ۋاقت ئالارنىڭ ساپوزۇڭ يوق ئۇيدۇ.
 ساپوزلارۇ يوققا، ئالارنىڭ باپارلار قاتۇ ئىزەلەر
 ئۇيدۇ.

ئۇشچۇڭ-گرەستىيەن ساپوزۇڭ تۇزادۇ. ئۇشچۇڭ-
 گرەستىيەن بىرلەشكەن. ئالار كۇچەيدۇلەر. بىر نىندىدە
 كۇچكە بىر شىمى تۇرعان، بولۇپ قالدۇلار.
 ئۇشچۇڭ-گرەستىيەن ساپوزۇڭ ساۋىتلار ساقلۇ.
 ئۇيدۇ ساۋىتلارنىڭ، ئۇشچۇڭ-گرەستىيەن ساپوزۇڭ
 قىز ئارمىيە ساقلۇ.

ئا سا ئاس ۋ ۋ سا ئاسا ساپوز

ئۇشچۇڭ ئۇش ۋ ۋ شار ئاش شىكەر

دُش چۇ ئۇچ چا چىر چو چا با
 تۇر عان عان عا عو عى بوعاز

ئىككۇ توعان.

ئلك عەلى ئاتلۇ بىر ئۇشچۇ، وەلى ئاتلۇ
 بىر گرەستىيەن بولعان. ئالار بىر توعان بولغانلار.
 عەلىدە، وەلىدە بىك ئاور تۇرعانلار. بايلار،
 بايارلار، ياوز تورەلەر ئالارنۇ تۇرلۇ رەوشدە
 ئازابلانلار.

بىر رىش مې بىر شىمىم م ماركس كامپىنتىرن
 تۇر عان ن ناريمان كالپىنن
 مەسكەو، كاممونيستە، تومسكى، كاممونا.

لىپىنن.

ئۇشچۇ-گرەستىيەننۇ، تاعدۇ تاتار، قرع-ز،
 چوواش، سارت، تۇركمەن كېك، چىت حالقلارنۇ كىك
 تۇرمشقا چعارو ئۇچن، ئالارنۇ ئىركلۇ ئىتو ئۇچن
 لىپىنن ئوزندە بولعان بۇتن كۇچن بىردۇ.

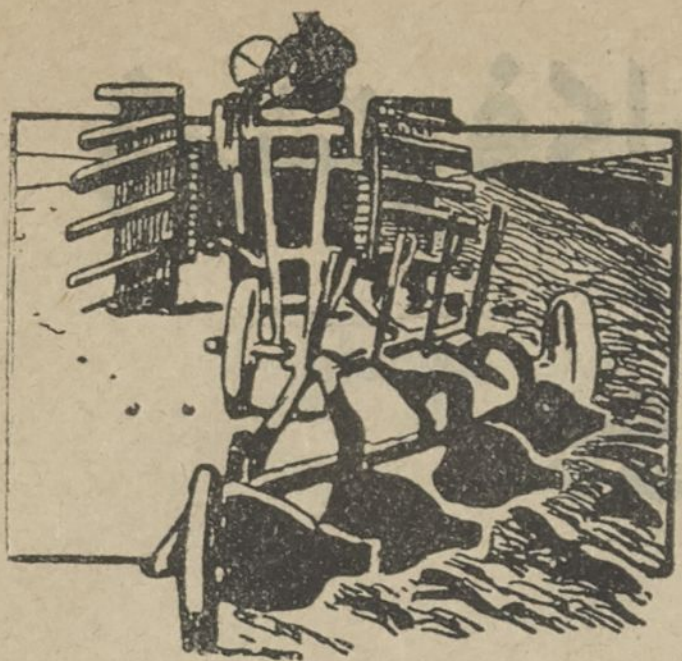
ۋىنتوفكاغا ئاز بولسا، بىزدە پولىموتدا بار.

پ د

گروپسكايا. پارتييه. توروپا.
پاليتيكا. پولىموت. توپ.

پولىموت بلەن ۋىنتوفكا.

1. ۋىنتوفكادان ئۇستا ئاتوچۇ بىر مېنوتدا 10-
12 پوله ئاتا ئالا.
  2. پولىموت «ماكسيم»، ئۇچ ئاتوچۇ بلەن
بولغاندا، بىر مېنوتدا 500-550 پوله ئاتا.
دىمەك، بىر پولىموت 50 ۋىنتوفكادان ئاتوچۇغا تۇرا.
  3. توپىنگ يەدرەسۇ 5 چاقىردان 10 چاقىرما
قەدەر بارا، كۇن باتىش ياعنداغۇ توپلارنىڭ يەدرەسۇ
20-25 چاقىرما قەدەر كېتە.
- ۋىنتوفكا، پولىموت، توپ-بىزنىڭ كۇچۇبىز: ئالار
بىزنى دۇشماندان ساقلىلار.

تراكتردۇ فەن بىردۇ

فەننۇ ئىش بىردۇ

فەنسىز ئىش

فەنسىز-قول كۇچسىز.

ۋ

ئۇلك فەن بايلاردا، ئازاب بزدە-ئىشچۇ-گرەستى-
 يەندە ئىدۇ. فەن يوققا، بزدە نادانلىق، تۇرلۇ،
 تۇرلۇ، يۇغمىلۇ، يۇغمسىز ئاورولار ئىدۇ. فەنسىز
 بولغانغا، قولۇبىز كۇچسىز ئىدۇ: فەن يوققا، بزدە
 سابان ئورنۇنا كەپلە قوللانۇلا ئىدۇ. فەن ئىسە
 كەپلە ئورنۇنا تراكتىر بىردۇ.

ئۇلك فەن بزدەن يىراق ئىدۇ. ئۇل حەزر ئاولدەنۇنا.
 چۇنكى ئاولدا قلوب، ئوقو ئۇيۇ بار. واقتۇتۇعز بولغاندا،
 ئالارعا بارۇعز.

ساۋىتلىار بولسا، نادانلىق بىتەر، ماشىنا بولر.

زىنوۋىف زاۋود ۋە ۋلادىمىر ئىلئىچ، ساۋىت
ماشىنا - كۇچ.

چابو ماشىناسى 8 كىشىنى ئالماشقىدا ئالا.
1 كىشى بىر كۈندە 2 | 1 دىسەتپنە چابسا، ماشىنا
3-4 دىسەتپنە چابا. ماشىنانى فەز بىرە، فەزنى
ساۋىتلىار بىرە.

تىزدەن ئاوللارنىز باير، ئالعا كىتەر. بايلار
يارلىق خالققا مىراس ئىتە نادانلىق قالدردىلار.
شونىڭ ئۈچۈن خالق ئاور يەشى. خالقدا بوقاي-
غىنى ساۋىتلىار بلە، بو قايعىغا بىرچى سەبەب-
نادانلىق ئىكەندە تۇشىنى. شونىڭ ئۈچۈن مەكتەبلەر
ئاچا. كوپ ئوتتەس، يۈزلەرچە يىللار بوپى بايلار
ئوتتقان نادانلىقنى ساۋىتلىار بىر نىچە يىل ئۈچۈندە
تۇبى- تامۇرۇ بلەن قۇرتىر.

ساۋىتلىار خالقدا كىرەكلىك ماشىنالار يوقلىغىدا
بلە. شونىڭ ئۈچۈن، ئول ماشىنالارنى خالققا بورچقا
بىرە باشلادى.

ئۇوننچۇ تولمى.

بىزنىڭ روتادا سەلىمىمۇ فامىلىلەردىكى بىر قىزى ئارمىيە-
يىستى بار. ئۇل ئۇوننچۇ بويىغا كىچىككە، تۇسكە كوركىسىز.
يۇرتىنىڭ بىك قىزى: ئەيلەندى - شەيلىدۇ يۇرتى. ئاندىن قاچان
ئۇ بولمىسىن، راسچوتى ۋاقىتتىدا، ئۇل، تولمى قالما.
شۇنىڭ ئۇچۇن بىزدە ئاندى «ئۇوننچۇ تولمى» دېيىدە
يۇرتلەر.

بىزدە ئوقۇلار ئۇستىف بويىنچا بارا. قىزى
ئۇچۇن مېنى ئاندى بىلەن كامروتنىڭ سۇيىلەشكەن
چاغى سۇيىلىم.
كامروت:

- سەلىمىمۇ ئۇيىدەش، قاراغى ئەلدۇ، يالان قاراۋىلدۇ
نەي؟

سەلىمىمۇ زور ئۇيتىب كوزلەرنى ئاچادا، ئۇيى-
ئۇوزى، تۇرىب:

- يالان قاراۋىلدۇ، كامروت ئۇيىدەش، ئۇستىكە
دۇشمان كىلە باشلاۋ باھى، قاراۋىل قىچقۇرو. مەن
شۇنىڭ ئۇچۇن «يالان قاراۋىلدۇ» دېيى ئاتالسا
كىرەك.

- شەب! تاعدۇر سۇئال:

چاساواپ بلەن پادچا

ساواپىنگ حزمەتۇ نى؟

- چاساواپ، پاد چاسا

واپ بلەن، دونىز كۆتۈ-

چۇسۇ، دونىز كۆتۈچۇ

سۇنگۇ ئىپدەشۇ ئاراسىندا

بر نىندىدە ئايرما يوق.

مۇنۇ ئىشتىكەچ، قزل ئارمىيىست ئىپدەشلەرنىڭ

كۆلپ ئچلەردۇ قاتا.

- مەنە نەرسە، سەلىمف ئىپدەش، قاچانغا

بولماسىن، سز ساباق واقتۇندا يۇقلىسىز، شونىڭ

ئۇچن بر نىدە بلمىسىز.

- يوق، كاماندىر ئىپدەش، قاراولدا تۇرغاندا

يۇقلارغا يارامى، ئوستاف قوشمى.

- ئالاي ئىكەن. دىمەك، قاراولدا تۇرغاندا

يۇقلارغا يارامىدا، ساباق واقتۇندا يارىي. . .

ئوتتۇرغىز، سزنىڭ بر ئاز تارتقالارغا كىرەك بولر.

بزننڭ كم بهحتلڭ ئىپته؟ ئۇشچۇ - گرەستىپپەن.

ح

ئۇشچۇ - گرەستىپپەنلەرنىڭ ئازاد ئىتو ئۇشچۇ -
گرەستىپپەننىڭ ئوز ئۇشۇ بولرعا تىپىش.
بزننڭ ئوچن بر كم بر نى ئۇشلەمەس، ئۇشلە -
سەك، تىك ئوزنۇن ئۇشلەرىز. ئوز ئازادلىغۇبزننڭ،
ئوز ئىرگۇبزننڭ تىك ئوزنۇن ساقلاب قالرىز.

ساقچۇ مەحمود.

بر واقتنۇ يلعا ئارقۇلۇ چعا تۇرعان تۇشده
مەحمود ساقچۇ بولب تۇرعان. كاماندىر بوۋن
ساقچۇلارنۇ ئوزۇ قاراب چققان. مەحمودنۇ
نىكدر قارامى قالدرعان. ئانۇ بارب قارارعا
پالپىتروككا قوشقان. پالپىتروك ئانۇ يانۇنا
بارعان. شول واقت ساقچۇ مەحمود: «ئوزارعا
كەەزگ بارمۇ؟» دىب ئانۇ يولندان توقتاتقان.
مەحمود منە نىندى شەب ساقچۇ بولعان.

ئىبراي.

ئىبراي ئاتلۇ يەتيم بر بالا بار ئىدۇ. ئول ئويى —
سز، ئاتسز، ئارباسز ئىدۇ. بايدا ئيسه ئوي ده
بار، ئاتا دا بار، ئاربادا بار ئىدۇ. ئىبراي ئاگار
ياللاندى. ئول ئاندا تۇرلۇ، تۇرلۇ ئه يبرلەر
ياسادۇ، ئوتن كپسدۇ، ئاربا تۇزەتدۇ. بۇلار ئوچن
ئول بايدان رحمت ئالمادۇ، بەلكي حورلاندى،
قىنالدى.

21 يەشده ئانۇ بايۇ ئوچن سالداققا ئالدىلار.
ئول ئاندا بيش يل حزمەت ئىتدۇ، ئازاب چىكدۇ.
حەزر بايلار يوق. ئويلەردە، ئاتلاردا، بوتەن تۇرلۇ
بايلقلاردا حەزر ئشچۇ — گرەستىيەن قولندا.
ئىبراي حەزر ئوزۇ تلەب قزل ئارمىيەده حزمەت
ئىتە. ئىبراي حەزر قزل ئارمىيەست. ئول حەزر
ئاندا، سوعش ئوينلارۇ ئويرەنە، كىتاب
ئوقى، يازو يازا، قسقاسۇ، ئىبراي ئوقى —
يازنا بلوچۇ بولرعا ترضشا.

دۇشماننۇ قزغانمى توراقلا، ئاقىقۇ چىككە قەدەر كۇرەش.

دۇشماننۇ بىر ۋاقتىدا كۇچسىز ساناما. دۇش -
مان، زورمۇ، كچكەنەمۇ، - ئانگى بلەن ساقلاىب دۇش قىل.
كچكەنە دۇشكەدە ئىعتىبار ئىت. ئاندىن باشلانغان
كۇرەشنى ئاقتۇغۇنا قەدەر ئالب بار.

سوعش ۋاقتىدا ئىشلەر يادىشۇ بارسا، كۇچنى
تاعدۇ ئىكۇ مەرتەبە ئارتدۇرۇپ، باشداغۇغا
قاراعاندا ئۇچ مەرتەبە قاتتىراق، سوعش. شولاي
ئىتۇپ كۇرەشنى دۇشماننۇ تار - مار كىتۇرۇپ
تاشلاغانغا قەدەر ئالب بار.

ئا - ائو - وئى - پئە - هئۇ - وئۇ - دۇ

قىپكىلرگىز تېس

شچعمىپد فۇح

بزنڭ، فلوت -

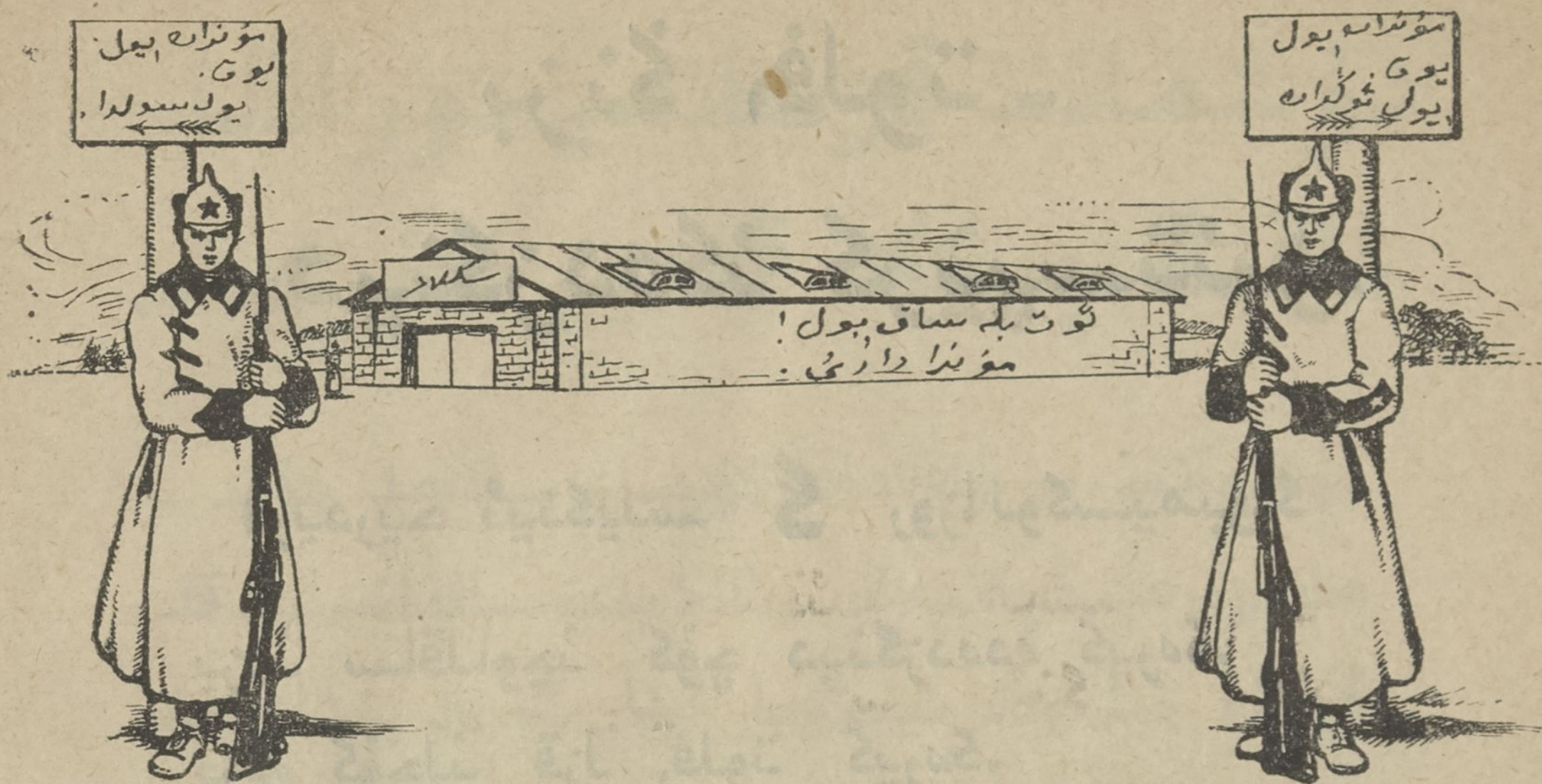
دېنگزدهگۇ كرىپستتېز.

فرېدرېد ئېنگېلس گ روزا لوكسىمبورگ

بزنڭ ساقلاوچۇ كۇچ دېنگزدهده كېرەك.
بزگە كۇچلۇ قزل، فلوت كېرەك.
قزل فلوت - بزنڭ دېنگزدهگۇ كرىپستتېز.

كامسامول - قزل، فلوت شېفۇ.

1922 نچۇ يىلدا 16 نچۇ ئوكتەبرده روسىيە
كاممونيست يەشلەردۇ سايوزۇ رېسپوبلىكانگۇ
قزل، فلوتنى شېفلققا ئالدۇ. شوندىن بېرلۇ
ماتروسىلار ئوز ئارتىلارنىدا يۇزلەرچە مگلب يەش
ئۇشچۇ. گرەستىيە نلەرنىڭ ياردەم ئېتەرگە
تۇرغانلۇغىن بلەلەر. شونىڭ بلەن بىرگە، بو
شېفلق قزل فلوتنىڭ ياردەم كۇتكەنن، قزل، فلوت
كۇتكەن ياردەمنۇ بېرو ئۇچن بلملۇ بولرعا،
تېخنىكا بزنڭ كوتەررگە كېرەكلۇگن كامسامول
نىڭ خەتتۇرنە مېنوت سايىن تۇشۇر ب تۇررعا تېپىش.

قىزىق ئارمىيەبىز، ئىسكلادا دارىبىز بولغاندا، بورژووازىيا قورقۇنچى توغل.

دىزىرژىنسكىي   ۋ   پارىژ كامموناتىسى

مۇندىن 9 - 10 يىللار ئىلك بۇتنى ئارمىيە، بۇتنى سو
 عىش ياراقلارنى بورژووازىيا قولدىدا ئىدى. شونىڭ
 ئۈچۈن، ئۇل كۇچلۇ ئىدى. كۇچلۇ بولغانغا، بورژو-
 وازىيا يارلۇ حالقۇنۇ تىلەگەنچە ئىزە ئالا ئىدى..
 كۆپ ئۆتمەدۇ، ئىلوع ئۆكتەبىر رىۋالوتسىيەسى
 بولدى. يارلۇ حالقۇ بۇتنى كۇچنۇ بورژووازىيادان
 تارتىپ ئالدى.

ساۋیتلار نۇ ساقلاو - بارلق حزمت ئىپپەلەر نۇنگ ابور ئۇچۇر.

بىز حالققا حزمەت ئىپتەبىز.

بىز حزمەتنۇ ساقلىپىز.

1. مېن، حزمەت حالقۇنۇڭ بالاسۇ، ساۋیتلار ساتسىپىيال رېسپوبلىكالارۇ ساپوزنۇنگ بىر گراژدانۇ ئوزۇمە ئۇشچۇ - كرسىتىپەن عەسكەرنۇنگ، سوعىش - چۇسۇ ئىسەن قابول ئىپتەمەن.

2. بو ئىسەم بىلەن نامسچا ئىسەملەنرگە، حالقۇنۇڭ، عەسكەرنۇڭ مال - مىلكن كوزمىنۇڭ قاراسن ساقلاغان كېك ساقلاوعا، ساۋیت ساتسىپىيال رېسپوبلىكالارۇ ساپوزندەگۇ، بۇتن دۇنياداعۇ حزمەت ئىپپەلەرنۇ ئالدىندا وەعدەبىرەمەن.

قىزىل ئارمىيەست.

قىزىل ئارمىيەست دىيىپ بىز ئوزۇبىزنىۇ ئاتىپىز، ساۋىتنۇڭ بار دۇشمانلارن چوپ ئورنۇنا تابتىپىز. ئوتكن قىزىل، ئۇشتىعۇبىز كۇنگە قارشۇ يالتۇرىپ، بىزنىۇ ئىسەم ئىشتلگەندە بارلق، كونتر قالتۇرىپ. بىر نىنۇدە قىزىل ئارمىيەست ساۋىت ئۇلاستۇ ئۇچۇر بىزگە عىرەت كورسەتەدر دۇشمانعا ساۋىت كۇچۇر.

جیگو ئۇچن بول بر گنه، ئول- «دیسسیپلینا» دیپ ئاتالا.

ج

3. بر یاققادا ئاوشمی ریوالوتسییه
دیسسیپلینانۇ ساقلارعا، ئشچۇ-گره سببیه ن
ؤلاستۇ تارافندان قویلعان كامانديرلارنۇ بارلق
فهرمانلارن ئیتاعات بله ن ئوتهرگه ئوزمنۇ بورچلۇ
سانیمز.

4. ساؤیتلار ساتسییال ریسپوبلیکالارنۇنۇ
سایوزنۇ نه عزاسنۇنۇ دهره جه سن تۇشئرده ی یارا-
ماعان ناچار ئشلهرده ن تیپئلرعا، ئالاردان ئیبده ش-
لهرمنۇده تییارعا، بۇتن، ئویمنۇ حزمه ت ئیپهلهرن
(ئوز قول كۇچۇ بله ن توینوچئلارنۇ) ئازاد ئیتوگه
یونهلدئررگه سوز بیرهمز.

(«قزل ئانت» نۇ 3-4 نچۇ پونكتلارنۇ).

پار واپسزلىق، كوزگە كورنمە -
سەدە، ازور دۇشمان، ساقلاان.
ابو ايلسو عشا بولرمدۇ؟

سېن، مۇندۇ بلميسگ.
مېندە، مۇندۇ بلمېمن.

ئۇشچۇ - كرەستىيەن ۋلاستتۇ سوعۇش رعا تلەمى...
بلەسگمۇ، بىزنگ دۇشمانلارۇبىز - بۇتت دۇنيا كارول -
لارۇ، ئالپاوتلارۇ، كاپىتالىستلارۇ، گىزىراللارۇ
نىشلىلەر؟

ئالار دۇزلەرۇنگ پچاقلارن قايرىلار. دۇكعايۇ
كىلو بلەن، بىزنى يوعالتو ئۇچن دۇزلەن تۇرالار.
نىچك بىز ئالارعا بىرئۇشربىزمۇ؟
يوق، بىرئۇشمەبىز: ئوز دۇركۇبىزنى، ئوز دۇلۇبىزنى،
ئوز ئازادلۇغۇبىزنى ساقلاپ ئالب قالرىز.

بىز ساۋىتلار تۇزۇدك.

بىز ساۋىتلار تۇزۇگەچ، گرافلار بىزگە قارشۇ
كوتەرلدىلەر. ئالار تۇن ياعنداندا، سېردەندە، ئوك -

رايناداندا، قىرداندا، كۆن باتىش ياعنداندا كېلە
باشلادۇلار. بىلەسكىمۇ، شول ۋاقىت بىزنىڭ ساقلادۇ؟
— بىلگىلى، غەيرەتلىق قىزىل ئارمىيە.

ساقچىنىڭ

ھىزمەتتۇ.

1. سوعىش ۋاقىتىدا قاراۋلدا تۇرا
تۇرغان ساقچى قارشىسىدا
دۇشماننىڭ كورشىنىدا قاراۋلدا
تۇرا تۇرغان ئىپىدەشلەرنى كېسىپ
بىر كىمىنىڭ كىرىمەن كۆزەتتە تۇرغۇچى
تېپىش. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇل تۇر
غان، ئورنىدا تاشلاماسقا، ئاندا
مۇندا قارانماسقا، نېدە بولسا
سېزىسە، ياندىدا ئىپىدەش ئاشا
قاراۋل نەچچەلىكىگىنە بىلدىررگە تېپىش.

(يالاندا ھىزمەت ئىتو ئوستافىدا).

2. ساقلىق تۇرعان، ئورنگنۇ چىت كىشىگە
ئىشانما، ئوزگ ساقلا.

قىز عەسكەرگە.

زور، ئاور قانلۇ كۆرەشكە كۆپمۇ قانلار بىرمەدگ
كۆپمۇ قاندا يۇزمەدگ، كۆپمۇ ئازاب سىن كۆرمەدگ.
ھەر كۆرەشكە، ئول قىز عەسكەر چىت ئۇستىن، بولب
تارقالا دۇشمان جىلاب رەزىل، بولب، حور، بولب.
مگ يەشە، ئىلنى كىلەچەككە مایاعۇ، بىلگۇسۇ،
مگ يەشەسىن، قىز عەسكەر، ئىلدە حالقۇ ئىلچۇسۇ.

فرونتلار بولماسادا، حەوف بار.

5. ئىشچۇ - كەسىپەن حكومەتتۇ بىرنچۇ مەرتەبە
چاقىرو بلەن، مىن، ساۋىتلار ساتسىپىيال رىسپوبلىكا
لارۇ ساپوزن بۇتن دۇشمانلاردان ساقلارعا، ساۋىت
ساتسىپىيال رىسپوبلىكالارۇ ساپوزن، ساتسىپىياليزم
ئىشۇ، بۇتن حالقلارنى توعانلۇغۇ ئۇچن كۆرەشودە
كۇچمىنۇ، جانمىنۇ قىزىنماسقا وەعدە بىرەمىن.

برلەشكۈز، بۇتتۇ دۇنيا ئۇشچۇلەر ئۇ.

بۇتتۇ دۇنيا پىراليتارىياتتۇ ئوزۇ ئوزۇ ئازاد ئىتو
ئۇچۇن كۇرەشە، كاممونيست پارتىيالار تۇزۇ، پىرا
لېتارىيات عەسكەر يۇيىشىدۇرا، ئالارنى قۇرالاندۇرا.
كاپىتالىستلار فاشىست ئەترەدلەر تۇزۇ،
ئۇشچۇلەرنى بووارعا تلىلەر.

فاشىستلارعا، ئۇشچۇلەر سىنقىنىڭ دۇشمانلارنى ئولم!

ھاوا فلوتتۇ - ساۋىپتلار ترەگۇ.

ھ

بىزنىڭ دۇشمانلارنىڭ ھاوادادا كۇچلۇ. چۇنكى
ئالارنىڭ كۇچلۇ ھاوا، فلوتتۇ بار، بىزگە دە ھاوا، فلوتتۇ
كىرەك. قۇرۇداغۇ دۇشمانلارنىڭ بىزنىڭ جىككى، ھاوا
، فلوتتۇ بولسا، ئالارنىڭ ھاوادادا جىككە چەك بىز.
پىراليتارىيات، ئوزۇگە قانات ياسا. شىفلىق، فلوتتۇ
نەتتۇ ھەم ئانۇ ئۇشچۇ كىرەستىيەنلەر بىلەن
بەيلىپ. قۇرۇدادا، دىنگىزدە دە كامسامول ئالدا.

يول بېر، ئېسكۇ، تۇرمش، كامسامول كېلە،
 مېسلۇ بولماغان ماتور، تۇرمش ئېلە.
 بز، تنچ، حزمەت تەلپىز. ئېندۇ، تنچ، حزمەت
 بولسۇن ئۇچۇن سوعشقا، ھەزىلەن ب تۇررعا كېرەك.

س ا ه ب پ ت ج چ ح د ر ز

ژ س ش ع ف ق ك گ گ ل م

ن و و و ه ئ ئ ي ا

ئ ه - ئ ه، ئ ا - ئ ا، ئ پ - ئ پ،

ئ و - ئ و، ئ و - ئ و

ھەر قايچان ئوزگىنىڭ كورشۇلەرگىنىڭ بىلەپ تۇر.

پاليتروك بىلەن سۇيلەشەپ، ئوتتۇرو.

بىزنىڭ كورشۇلەر ئىز پان پولشە، بايار رومىنىيە،
كاپىتالىست فىنلەندىيە، ئىستونىيە، لاتۋىيە. بىلەسكىمۇ،
ئالارنىڭ ئارتىدا كىملىر تۇرالار؟ فرانسىيە ھەم ئانگلىيە.
ئالارنىڭ ەسكەر كۇچى تۇرندا ئىشتىكەن كى بارمۇ؟ 27
مىلىيون خالقىنىڭ پولشەنىڭ 350.000 لىك، رومىنىيەنىڭ 250.000
لىك ەسكەر بار. سوعش ۋاقتىدا ئالارنىڭ سانى ئىككى
مىلىيونغا جىتە.

3 مىلىيون 500 مىڭ خالقىنىڭ فىنلەندىيە 30.000 لىك
ەسكەر ئاسرىي. مۇنىڭ ئۈستىنە تاغى ئانگ تۇرك
ئۇيىشمالاردان ئوزلەرنى تەلەپ يازغان 100.000 ساقچىسى بار.

ئىستونىيەدە — 16.000.

لاتۋىيەدە — 20.000.

فرانسىيەدە — 700.000.

بىز ئالارغا قۇرالسىزلانارغا قوشقان ئىدىك، لىكىن ئالار
باش تارتىدۇلار.

ئويلا، بو نى ئۇچىدۇ؟

بۇتنە دۇنيا پىرايىتارىياتىنىڭ ھەم بۇتنە دۇنيا رېۋالوتسىيەسىنىڭ
يولباشچىسى

ۋلادىمىر ئىلىئىچ لىنىن.

ۋلادىمىر ئىلىئىچ لىنىن 1870 نچۇ يىلى 10 نچۇ ئاپرىلدا سەمبىر
شەھەرىدە تۇدۇ، 1924 نچۇ يىلى 21 نچۇ يانۋاردا
مەسكەۋگە ياقىن گوركى بۇلغۇدا ئۆلدى.

ۋلادىمىر ئىلىئىچ لىنىن 1870 نچۇ يىلىنىڭ 23 نچۇ
ئاپرىلىدا سەمبىر شەھەرىدە تۇۋا. ۋلادىمىر لىنىننىڭ
ئاساسى - ئەلىكساندر، پاتشا ھۆكۈمەتنى تاراقىدىغان ئوتتۇرىلە.
لاكىن ئاساسنىڭ ئۆلۈۋى يەش لىنىننى يولدىن توقتاتتى.

گېمنازىيەنۇ بترگەچ، لىنىن 1887 نچۇ يىلنۇ قازان
ئونيۋېرسىتېتنە كرە. ئول ئاندا رىۋالوتسىيەگە حزمەت
ئىتو يولۇنا كرۇشە. شول واقتدان ئالب لىنىن ئوزۇنۇ
بۇتن عۇمرن حزمەت ئىيەلەرن ئاور حەلدەن قۇتقاروعا بىرە.

يەش لىنىن 1895 نچۇ يىلدا پىتردە ئىشلى، ئىشچىلەر
ئاراسىندا توگەرەكلەر تۇزى. پاتشا ساقچىلارۇ 1897 نچۇ
يىل لىنىننۇ قولعا ئالب، سىرگە سۇرگىنگە جىبەرەلەر. ئول
ئۇچ يىل يىراق سىردە سۇرگىندە بولا. ئاندا ۋلادىمىر
ئىلئىچ لىنىن فەننى بىر كىتاب يازا.

روسىيەدە پاتشا ساقچىلارۇ ۋلادىمىر ئىلئىچكە
تىنچىنا ئىشلەرگە ئىرك بىرمىلەر. شونۇ ئۇچن ئول
زاگرانىتساعا - شۋىتسارىيەگە كىتە. لىكىن ئاندا كىتو
ئانۇ روسىيەدەگۇ رىۋالوتسىيە كۇرەشندەن ئايرىمى. ئول
رىۋالوتسىيە كۇرەشنىڭ جىتەكچىسۇ، بالىشۋىك - كاممونيست
پارتىيەسنىڭ يولباشچىسۇ بولا.

ۋلادىمىر ئىلئىچ 1917 نچۇ يىلنۇ ئوكتەبرندە ئىشچۇ -
كرەستىيەنلەرنىڭ ئالپاوت ھەم كاپىتالىستلارعا قارشۇ
بولغان كۇرەشنى جىتەكلى. ئانۇ جىتەكلەوۇ ئارقاسىندا
ئىشچۇ - كرهستىيەنلەر دۇشماننۇ جىكەلەر. شول واقتدان
باشلاپ لىنىن حالق كامىسارلارۇ ساۋىتنىڭ پرىدىسىدەتلىك
بولۇپ سايلانا ھەم ئاورعانچۇ، ئولگەنچۇ، شوشۇ ئورنىدا
حزمەت ئىتە.

ۋلادىمىر ئىلئىچ لىنىن 1924 نچۇ يىلنۇ 21 نچۇ

يانوارندا ئولە. لىنىن ئوزۇ ئولسەدە، ئول تۇزۇنگەن،
ئانگ واسىيەتلەرن ئوتى تۇرعان كاممونيستلار پارتىيەسى
قالا. لىنىن نىڭ بايراعى كاممونيستلار پارتىيەسى ئالعا
تابا ئالب بارا.

ئورمان قاراولچىسىنىڭ ئىلى ئىچىنى ئىسكە ئالوونۇ.

ئول ئەنە شوندا، سىز ئوترعان جىردە ئوترعان ئىدى.
كىلە ئىدى، كىلگەچ، كوزلەرنى بلەن ماتور ئىتب كۆلپ،
ئۇي ئچن ياقترىب جىبەرە ئىدى. ئول كىلگەچ، باشلاپ نى
ئەيتىرگە، ئانۇ قايدا ئوترىغا بلمىسىڭ... ئانۇ ئەللە
قايدا، ئوترىب ماتاشىرعا دا يوق، ئول بىك پىراستوى،
ئەيتىرسىڭ، بر توعانگ.

ئاندا، ئول شاياروچان ئىدى - دىب، ئورمان قاراولچىسى
حاتىننا تابا بۇرۇلدا - ئىسكەدر، حاتى، تىگۇ واقتى
ئانگ ئافتاموبىلگۇ واتلغان ئىدى. ئانۇ تۇزەتكەنچى، ئول
بىزنىڭ ئاولدا ئۇي بوينداغۇ بالچىق ئوستىندە، ئوتۇرىب
تۇردۇ. شول واقت ئانگ يانۇنا ئول بالالارگۇ كىلدۇلەر.
ئول ئالاردان:

نىچك، ئوقىسىزىمۇ؟ - دىب سۇرادۇ. بالالار:

ئوقىبىز - دىب جاواب بىردۇلەر. بالالار، ئەلبەتتە، ئانگ كى
ئىكەنن بلمەدۇلەر.

ئاندىن ئول يۇررگە ياراتوچۇ ئىدى. ئىسمدە، بىر ۋاقت
تاڭ بلۇنر-بلنمەس بىر چاقنى كىلدۇ. پىچىراق، ئورماندا
باتقاق، يىلغار ئاغى توروعا قارامىچا، ئول ئىندر تاباعىنا
كىتدۇ. قارىبىز، ئول ئىرتە بلەن كۇرتلك ئاتى ئالب قايتى
كىلە، ئوزۇ كۆلە.

لىنىن يوق.

لىنىن يوق...

بو سوزلەر، دىگىگىزگە زور بىر تاش ئىشلىب تۇشكەن
كىك، ئوينىدۇ، ئاقلنىدۇ باسالار...

نىچكە، ئالغا بارىمىز؟ قولۇبىزغا لىنىنىزم فانارنى تۇتۇپ.
يول تابرۇمۇ؟ پارتىيەنىڭ كۈمەك، ئويۇ، كۈمەك ئىرىك
بلەن تابرۇمىز.

ئانگ ئولوونى قايغۇ تۇتۇ بلەن بىرگە ساقلارۇبىزنى،
كۈڭلەرۇبىزنى بىرگە جىيە، ياكى كۈرەشلەر ئۇچىن ياقىلاشدرىق.
ئىبىدەشلەر - توعانلار! لىنىن يوق. حوش ئىلىيچ،
حوش، يولباشچىمىز!

لېنىن ئۆلدى، لاكىن پارتىيە ئېسىدە.

لېنىن ئۆلدى، لاكىن ئول تۇزۇنگەن پارتىيە، لېنىن مىراسىدە
ئەرەم ئېتمەس، بەلكى تاعۇدا زورۇراق كۆچ بىلەن ئالغۇ
سافداغۇ كاممونيستلارنى ھەم پارتىيەسىز ئىشچۇ
ماسساسىدە بىرىسۇنە ياقىلاشۇرۇر.

لېنىن مەڭگىگە يوق.

بىزدەن لېنىن ئېيدەش مەڭگىگە كىتدۇ...
غۇمرگە كىتدۇ...

ئاڭار بولغان مەھەببەتتۇبۇزنى ھەزىر ئانگە بالاسىدە، ئانگە
وارىسىدە - پارتىيەغا يۈنەلدۇرىك. ئول (پارتىيە) ئانگە روھىدە،
ئانگە ئاقىلدا، ئانگە ئىختىياردا، ئانگە باترلۇغدا، ئانگە ئىشچۇلەر
سىنىفۇنا بولغان توعۇرلۇغدا بىلەن روھلانسىدە. مەنە
شۈنگە سۇڭىداغىنا بىز، بارىبۇزىنگىدا يولباشچۇسىدە، زور
بىلىمگە ئوقۇتۇچۇسىدە، سۇيۇكلۇغدا ھەم قىممەتلىك ئېيدەشۇ -
لېنىن شىكىلكە ئوك، ماسساسىدە ئىختىيار بىلەن تىگى ئالرىز.

**

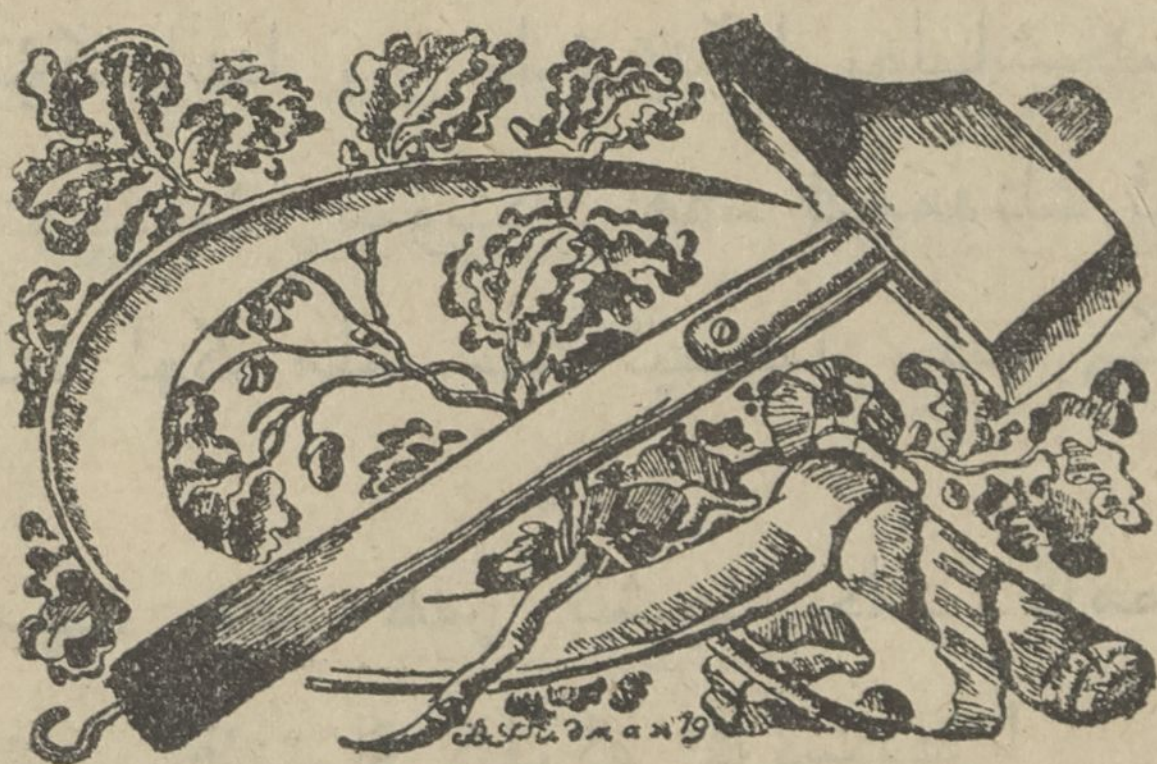
ھەر ئىشچۇ ھەم ھەر ئىشچۇ خاتىدە - كاممونيستلار
پارتىيەسىدە ياقىنۇراق كىلرگە تىرىشۇغۇز!

شادلانما عز!

ئەي دۇشمانلار، يوققا شادلانما عز!
ئەي باشچۇسۇ «لەينىن ئۆلدۈ» دېي،
«لەينىن ئۆلگەچ، ساۋىت ۋلاستىنىڭ
بۇتۇن ئىشۇ جىرگە كىردۇ» دېي.

ياكىلىشاسىز، لەينىن ئۆلمەدۇ، ئۆل،
ئۆل مۇ يەشەر دۇنيا يۇزىدە،
ئۆل يادلانۇشچۇ خالقلارنىڭ
كۆڭلىدە، ھەر سوزىدە.

ئۆل ئۆلسەدە، جىرگە كۆملىسەدە،
ئانگى عىلمۇ، ئانگى ئۆلمەگەن.
ئانگى سىزغان يولۇ، تۇرتكەن، ئوتۇ
ئانگى بلەن بىرگە سونمەگەن.

س.س.س.ر. ریوواينساویت پریدسیدہ تئو

م. فرونز.

یہ ش چاغ.

میخائیل واسیلیوویچ فرونز 1925 نچۇ یلدا س.س.س.ر.
ریوواينساویتئنگ پریدسیدہ تئو ئیتب بیلگئلہنہ.
میخائیل واسیلیوویچ فرونز سیمیریچیہدہ، پیشپیک
شہہرندہ توغان. ئانگ ئاتاسۇ کرہستیہن بولغان.
12 یەشندہ وقت میخائیل واسیلیوویچنگ ئاتاسۇ ئولگەن.
شوندان سۇگ، ئول ساباق ئوقۇتب ئوزن ھەم سیمیہسن

تويدۇرا باشلاغان. 1904 نچۇ يىلدا ۋىرنى شەھەرىندە ئالتە
ميدال بىلەن گىمنازىيە بىترگەن.

ريۋالوتسىيە يولۇداغۇ حزمەتۇ.

مىخائىل ۋاسىليۋىچنىڭ ريۋالوتسىيەگە ئىتكەن حزمەتۇ
1904 نچۇ يىلدا، پىتر پالىتىخنىك ئىنستىتوتۇنا كىرگەندەن
سۇڭ باشلانغان؛ فرونزۇ ئىك ئەۋۋەل يەشەرتە ئىستودىنت
ھەم ئىشچۇ توگەرەكلەرىندە ئىشلەگەن. ريۋالوتسىيەگە
حزمەت ئىتە باشلاغاندا ئوق مىخائىل ۋاسىليۋىچ نى
لىنىنچۇ بولغان.

نويەبىر دىمانستراتسىيەسىنە قاتناشقان ئۇچۇن، ئول
نويەبىر ئايندا قولغا ئالغان ھەم پىتردەن سۇرگىگە
جىبەرلگەن.

1905 نچۇ يىلنى مەسكەۋدە دىكەبىر ئاينداغۇ كوتەرىلىشەدە
قاتناشقان.

1906 نچۇ يىلدا، ئول ئىۋان-ۋازنىسىن ئۇيىشماستىندا
پارتىيەنىڭ 3-4 نچۇ ئىسىزىدلارۇنا سايلانۇ جىبەرلگەن.

1907 نچۇ يىلنى، ئول تاعۇدا قولغا ئالغان.

ئولمجازاسۇ. كاترگا. قاچۇ.

فرونزۇ ئىك مەرتەبە ئولمجازاسۇنا حۇكم ئىتلىگەن،
بارۇ بىش حۇكم سۇڭىداغىنا، ئانگى جازاسۇ 10 يىل كاترگا
ئىشۇنە قالدۇرلغان. ئول، جىدۇ يىل يارمى بىر رەتدەن تۇرۇ
زىندانلاردا بولغان.

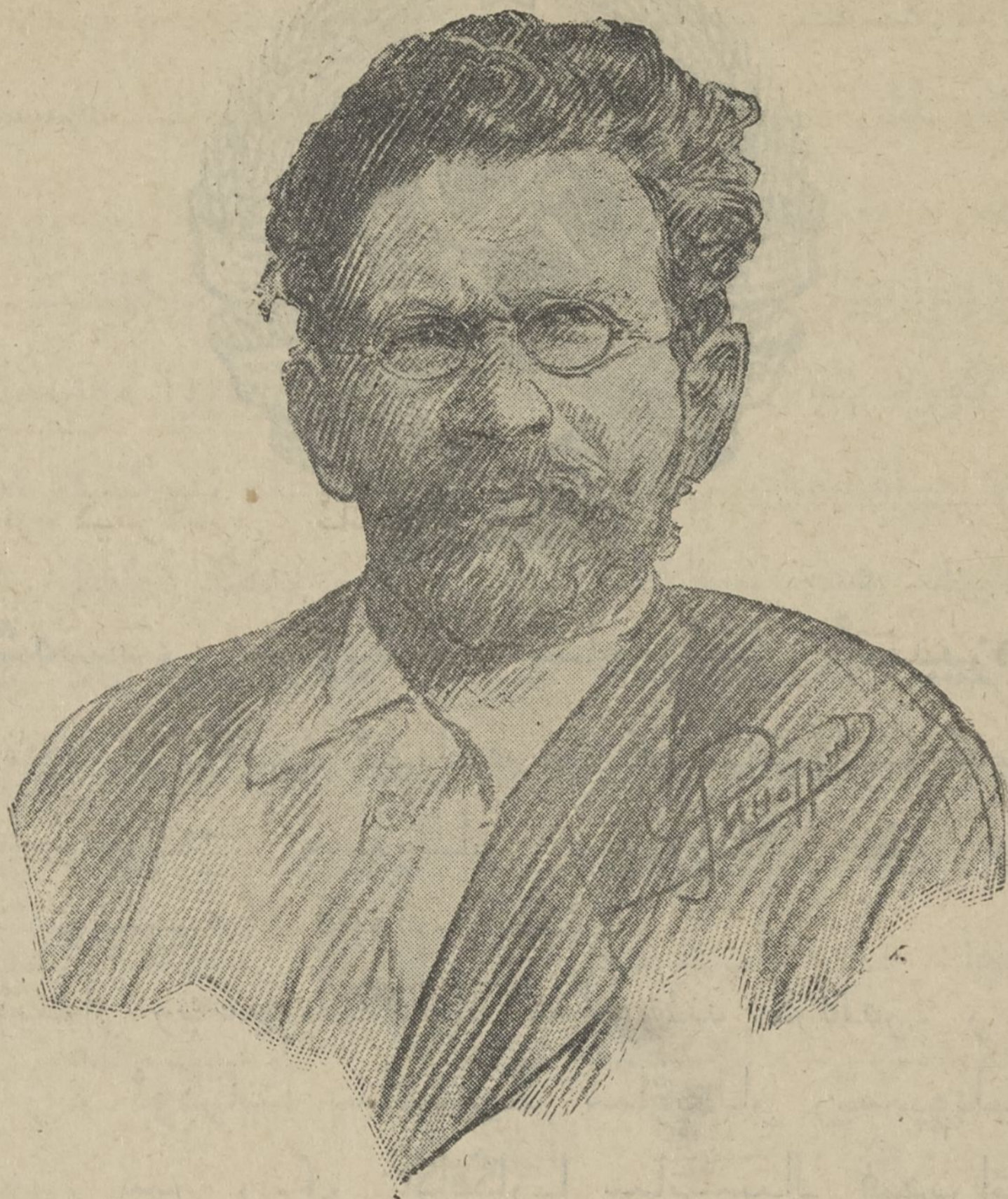
1905 نچۇ يىلدا، ئول سبرگە، ئىركوت گوبىرناستۇ،
ۋىرحالىن ئۇيەزىنە سۇرگىنكە جىبەرلگەن. ئول سۇرگىندە دە
ريۋالوتسىيە يولنداغۇ حزمەتتە دەوام ئىتدەرگەن.
ژاندارملاردان قاچىپ، ئول، تۇرلۇ فامىلىە بلەن، باشدا سبردە،
سۇگىندان كۇن باتش فرونتندا ئىشلەگەن.
فيۋرال ريۋالوتسىيەسۇ سۇگىندا، 1917 نچۇ يىلدا فرونتۇ
مىنسكى شەھەرىندە ئىشچۇ-سالدا ت ديپوتاتلارۇ ساۋىتۇنۇڭ،
ئەرمىيەدەگۇ فرونت كامىتتۇنۇڭ ئەزاسۇ ھەم بىلا روسىيە
كرەستىيەن ديپوتاتلارۇ ساۋىتۇنۇڭ پرىدسىدەتۇلۇ بولغان.
كارنىلف كوتەرىلشندە، ئول مىنسكى عەسكەرنۇڭ ئىشتابۇ
تارافندان نەچەلىنىك، ئە سۇگىندان ئىۋان-ۋازنىسەن شەھەر
دوماسنداغۇ ئۇيەز ساۋىتۇنۇ پرىدسىدەتۇلۇ ئىتب سايلانلغان.

ريۋالوتسىيەنۇ ساقلانۇ.

1917 نچۇ يىلنىڭ ئوكتەبرۇ سۇگىندا فرونتۇ ئىۋان-ۋازنىسەن
گوبىسپالكومۇنۇڭ، گوبكومۇنۇڭ پرىدسىدەتۇلۇ، شول ئوق
واقتنۇ تاغۇ گوبىرنا عەسكەر كامىسارۇ حزمەتتە ئوتەگەن.
ياراسلاوداغۇ كوتەرىلش سۇگىندا، ئول 1918 نچۇ يىلنىڭ
ئاخىرۇنا قەدەر ياراسلاو ئاكروغۇنۇڭ عەسكەر كامىسارۇ
بۇلب تۇرغان.

1918 نچۇ يىلدىن باشلاپ، 1924 نچۇ يىلغا قەدەر ئۇزلۇكسىز
فرونتلاردا، ئاكروكلاردا ھەم ئارمىيەلەردە كاماندويوشچى

ھزمتتە ئوتەگەن: ئول ئىك ئەوۋەل كالچاككا قارشۇ 4 نچۇ
 ئارمىيەنۇ كاماندا ئىتكەن، سۇگندان كۇن چەش فرونتتە،
 ئول سېر ھەم تۇركستان فرونتلارۇنا بولنگەچ، تۇركستان
 فرونتتە كاماندا ئىتكەن. فرونتۇ كامانداسۇ ئاستندا كالچاك
 قوولعان، تۇركستان ئاقلاردان ئەرچلگەن. 1920 نچۇ يىلنۇ
 ئاوگوستندا تۇش ياعۇ فرونتندا كاماندا ئىتب، ۋرانگىلنۇ
 تار-مار كىترگەن. ئاندان سۇگۇ 1924 نچۇ يىلغا قەدەر
 ئوكرائنا ھەم قرم عەسكەرلەرۇنە كاماندويوشچى بولعان.
 1924 نچۇ يىلدا س.س.س. ر. رىۋاينساۋىت پىرىدسىدە تۇلۇنۇ
 ئورنباسارۇ، سۇگندان پىرىدسىدە تۇلۇ ئىتب بىلگىلەنگەن.

س. س. ر. سايوزۇنگ مەركەز باشقارما كەمىتېتۇ
پرىدسىدەتۇلۇ

كالىنىز

ساۋىتلار سايوزۇنگ ئۇچنچۇ ئىسىزدۇ تارافندان مەركەز
باشقارما كەمىتېتۇ سايلىاندۇ.
مەركەز باشقارما كەمىتېتۇ پرىدسىدەتۇللەرۇ:
كالىنىت، پىتروۋسكى، چىرۋەكوف، موسابىكف، ئايتاكف
ھەم فەيزوللا حوجايف.

پەشەسىز، ساۋىتلار ساپوزۇنگۇ ئۇسپوزۇدۇ.

1923 نچۇ يىل 6 نچۇ ئىيولدا مەركەز باشقارما كەمىتېتۇ سىسسىيەسىندە ساۋىتلار ساپوزۇنگۇ تۇب زاقونۇ (كانستىتوتسىيە) قابول قلىندۇ.

ساۋىتلار رىسپوبلىكالارۇ ساپوزۇنە كرەلەر: ر. س. ف. س. ر.، ئوكرائىنا ساتسىيال ساۋىتلار رىسپوبلىكاسۇ (ئو. س. س. ر.)، زاكافكازىيا ساتسىيال فىدىراتسىيە ساۋىتلار رىسپوبلىكاسۇ (ز. س. ف. س. ر.) ھەم بىلاروسىيە ساتسىيال ساۋىتلار رىسپوبلىكاسۇ (ب. س. س. ر.). ساپوز ئوزەك باشقارما كامىتېتۇنگۇ III نچۇ سىسسىيەسىندە تۇركىستاندا ئىكۇ رىسپوبلىكا (ئوزبەكىستان ھەم تۇركمەنىستان) تۇزىرگە قەرار چىعارلدى.

بو ئىكۇ رىسپوبلىكا بر تىگىز ئاسناۋانىادا ساۋىتلار ساتسىيال رىسپوبلىكالارۇ ساپوزۇنگۇ ساستافۇنا كرەلەر. بىزنگۇ تاتارىستاندا ئافتانومىيال رىسپوبلىكا سانالسا ھەم ساتسىيال ساۋىتلار رىسپوبلىكالارۇ ساپوزۇنگۇ ساستافۇنا كرە.

ساۋىتلار سايوزىنىڭ ئىسىزدىنا ھەر رىسپوبلىكا،
ئافتانومىيالىق ھەر ئوبلاست ئوزلەرنىدەن ۋەكىللەر جىبەرەلەر.
ساۋىتلار سايوزىنىڭ ئىسىزدىنا قىزىل ۋە سەكەردە
ۋەكىللەر سايلىي.

بورژوۋىيىدا سالدىتتا تاۋىش بىرۋاقتا پىراۋاسى يوق.
شوكا كورە ئول ۋەكىللەر سايلامى. بورژوۋا مەملەكەتتە
سالدىت پىراۋاسى گراژدان. بورژوۋاداعى ئىركىلىك ئىشچى،
كرەستىيەن ھەم سالدىت ئۇچىن توگىل، بەلكى بايلار ئۇچىن.
كاپىتالىست مەملەكەتتە جىردى، ئاقچاسى كوپ يەيسە
زاۋودلار بولغانلارغا رەھەت يەشىلەر، حۇكىم سۇرەلەر.
بىزدە، ئىشچى - كىرەستىيەن ئىلىندە ئىشلەر بۇتلىي
باشقاچا: بىزدە ساۋىتقا ۋەكىللەرنى حىزمەت ئىيەلەردى.
كىرەستىيەنلەر، ئىشچىلەر، قىزىل ئارمىيىستلەر ھەم
ماتروسلارغا سايلىي ئالالار.

بىزدە قىزىل ئارمىيىست ئوز ئىلىنىڭ ئەزاسى بولۇدۇ
بلەن برگە، ئول پاچوتتى گراژدان - ساۋىتلار ساقچىسى.
قىزىل ئارمىيىستنىڭ سىمىيەسىنە تۇرلۇ ئلگوتالار بىرلگەن.
پاليتروگكندان سۇرا، نىندى ئولگوتالار ئىكەنن ئول
سىگا سۇيلەپ بىرر.

پادشا حكومهتتۇ.

پادشا حكومهتنى دەورندە تاتار، باشقرد، يهود، ئار، چرمش كېك، چىت مىللەتلەر پادشا غەسكەرىندە دورتەر - بېشەر يىللار بويى چىزىمەت ئىتەلەر ئىدى. سوعش بولسا، ئالار ئوق پادشا حكومهتن ساقلانۇچىن قانلىق فرونتلارغا كىتەلەر ئىدى. مۇنۇ ئۇستىنە تاغى چىت مىللەتلەر پادشا حكومهتن ئاسراو ئۇچىن ئەللە نىقەدەر نالوك تولىلەر ئىدى.

- شوشىلارنىڭ قارشىسىنا پادشا حكومهتنى چىت مىللەتلەر گە ئىندى ياخشىلىق ئىشلىدىر ئىدى؟ - دىب سۇرالسما، «بىر ئىندى دە ياخشىلىق ئىشلەيدىر ئىدى» دىب جاواب بىرىرگە، تورى كىلە. ياخشىلىق ئىشلەو ئورنىنا پادشا حكومهتنى، ئول بىچارالارنى تۇرلۇچە قىسا، ئالارنى قارانغىلىقدا تۇتارغا تۇشا، ئالارنى چوقىدۇر ئۇچىن مىسيانىرلار تۇتا، ئول نەرم تاماقلارغا يارلىق حالقدان جىنالىغان نالوكدان مىليونلارچا تەنكە ژالونىا تولى ئىدى.

ئىندى پادشا حكومهتنى دەورندە گى روس ئىچى - كرەستىيەن خەلنە كىلسەك، ئالارنىڭدا خەلى، چىت مىللەتلەرنىڭكى شىكىللى ئوك، چىكسىز ئاور ئىدى.

ساۋىتلار ۋلاستتۇ.

ساۋىتلار ۋلاستى تۇزۇلۇبلەن، روسىيەدە يەشەوچى چىت مىللەتلەرگە بىر تىگىز حقوق (پراۋا) بىرىلدى. شول حقوق بوينچا ھەر مىللەت دىيەرلىك ئوزۇنە ئايرىم ئاقتانومىيالى ساۋىت رىسپوبلىكاسى تۇزۇب، ئوزن ئوزى ئىدارە ئىتە باشلادى.

شوندى ئاقتانومىيالى ساۋىت رىسپوبلىكالارنى ئچىنە بىزنىڭ تاتارستاندا كرە. شولاي ئىتەب، قازان ئاللىغاندان بىرلىق قان ئچكىچ پادشالار، جرتقىچ تورەلەر، نەرم تاماق مىسيانىرلار تارافىدىن ئىزىلىب كىلگەن تاتارلار ساۋىتلار ۋلاستى ئارقاسىدا پراۋالى مىللەت، پراۋالى گراژدانلار بولدىلار.

ساۋىتلار ۋلاستى تارافىدىن ئۆز لەرنى مۇندى پراۋانك بىرنلە چەگن تاتارلار بۇيك ئوكتەبر رىۋالوتسىيەسى باشلانۇ بىلەن ئوك تۇشندۇلەر. شوگا كورە ئالار: «ئىچى - كره ستيه ننى ھەم بۇتن ئىزلىگەن مىللەتلەرنى جەبر، زۇلم چىبىرىدىن ئازاد ئىتە تۇرغان ۋلاست بولسا، ئولدا ساۋىتلار ۋلاستى عنا» دىب ساۋىتلار ۋلاستى تۇرلۇ باندالاردان ساقلانۇ ئۇچن قىممەتلى قانلارن توكدۇلەر، عەزىز جانلارن بىردۇلەر. زور شادلىق، بو قانلار، بو جانلار نەرەمگە كىتمەدى، ساۋىتلار ۋلاستى دۇشماندىن ساقلانۇ ئالب قالىدى. ھەزرگى كۇننى ئول بۇتن دۇنيا بورژووازىياسى قورقا، بۇتن دۇنيا پراىتارىياتى ياراتا تۇرغان بر ۋلاست سانالا.

پادشا ئارمىيەسىدە ھىزمەت ئىتە.

ئلككى ئارمىيە پادشانى ساقلى ئىدى. ئول ئارمىيەنىڭ كاماندىرلارنى ئالپاوتلاردان، كاپىتالىستلاردان چققان ئەفيسەرلەر ئىدى. سالداتلار ئوقۇتلى، نادان تۇتۇلا ئىدى. ئاندىن ئارمىيەدە ھىزمەت ئىتە بىك ئاور ئىدى: يوق - بار ئۇچن سالداتلارنى قىنىلار، ملتق كوتەرتىدۇرۇپ قويالار ئىدى.

ئازابنى بارئىدىن دا بىگىرەك تاتار - باشقرد سالداتلارنى كوررگە تورى كىلە ئىدى. ئىك توبىەن ئونتىر ئەفيسەرنى دەن ئالب ئىك يوعارغى گىنىرالنى قەدەر تاتار - باشقرد سالداتلارن قىيرىستىلار ئىدى. مۇنى ئلك پادشا ئارمىيەسىدە ھىزمەت ئىتكەن ھەر بر تاتار - باشقرد سالداتى بىك ياشى بىلە.

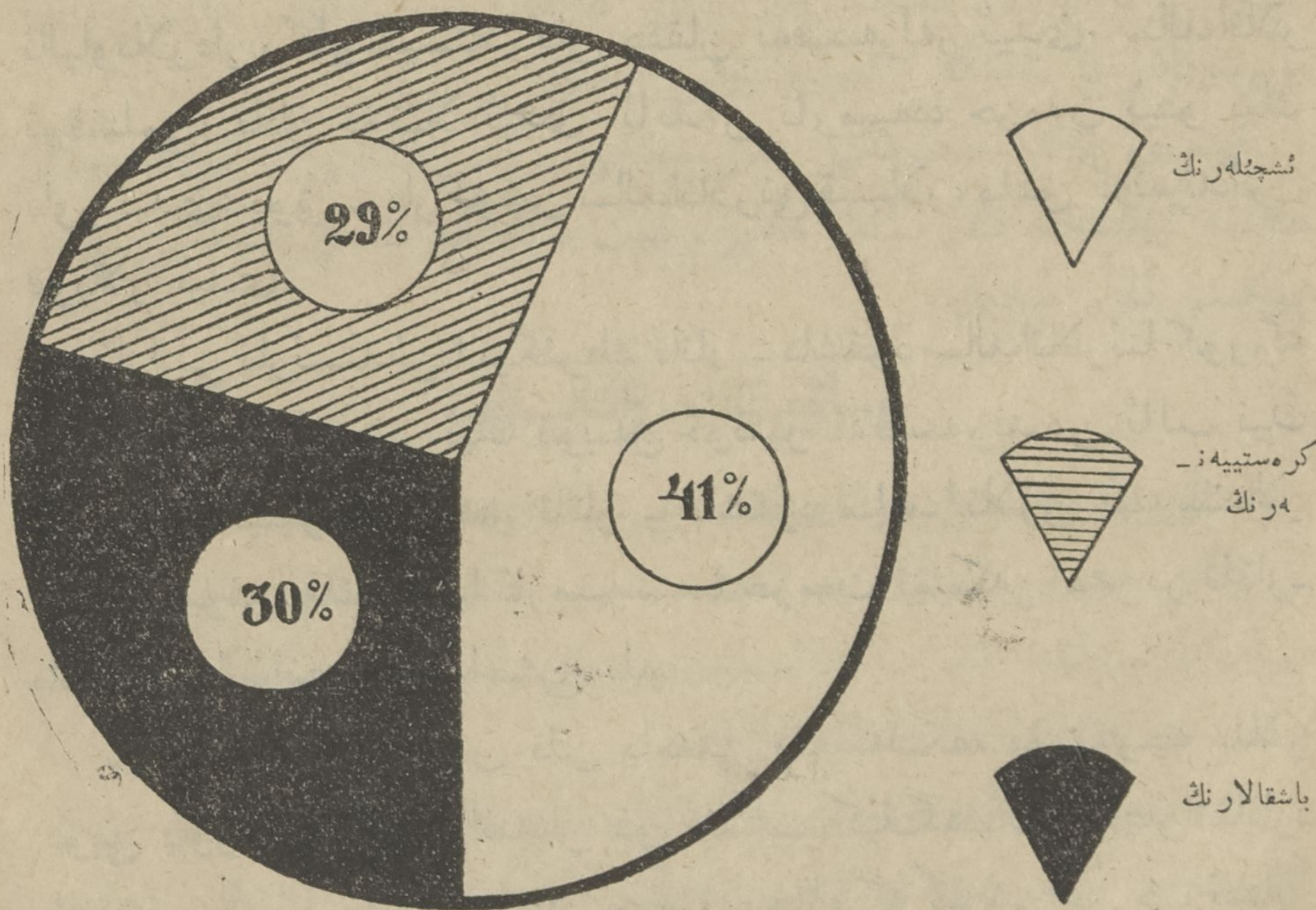
نادان بولغانغا، روس تلىن ياشى بىلمەگەنگە، يۇزلەرچە يىللار، بويى ياوز تورەلەر تارافىدىن قورقۇتۇلۇپ كىلگەنگە، بىچارە تاتار - باشقرد سالداتلارنى ئۆزلەرن جەبرلەۋچىلەرگە قارشى بر نى ئىشلى ئالمىلار ئىدى.

«تلىز، ئىتەتلى مەخلوق» سانالغان تاتار - باشقرد سالداتلارن ئەفيسەرلەر ئۆزلەرنى دىنشچىك ئىتە ئالالار ئىدى. ئاندا ئول

بيچارالارغا ياخشى تۇرمش بولمى ئىدى. ئالارغا ئىسرك ئەفيسەرلەرنىڭ، ئويناشچى ئەفيسەر خاتىلارنىڭ قەھەرى ئاستىدا غەزىز غۇمىرلەرنى ئەرەم ئىتەرگە، كىشىلەرنى يوعالترغا، تورى كىلە ئىدى. ئىيۇ، پادىشا ئارمىيەسىدە خىزمەت ئىتوچى تاتار - باشقۇردى سالدىلارنىڭ خەلى، يوعارنىدا كورسەتلىگەنچە، بىك قزغانچ ئىدى. ئىندى خەزر قزل ئارمىيەدە خىزمەت ئىتوچى بەختلى تاتار - باشقۇردى قزل ئارمىيەستلەرنى كىلسەك، ئالارنىڭ خەلى بۇتنلەي باشقاچادىر.

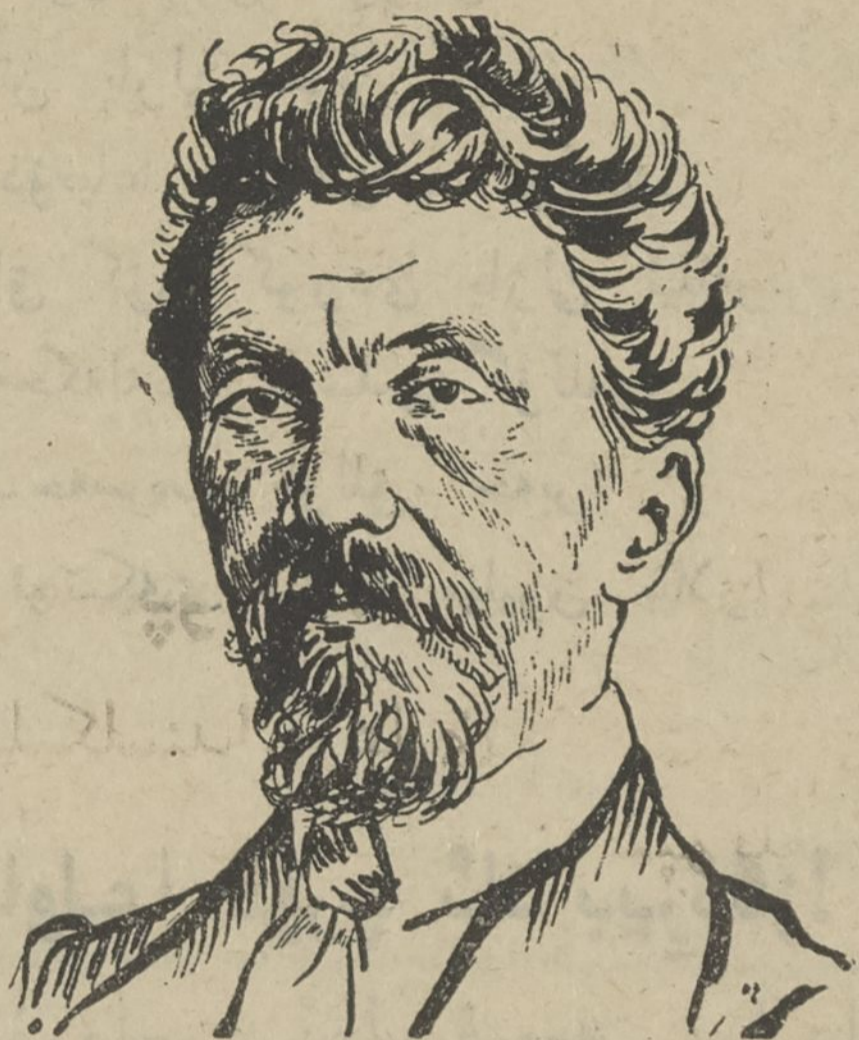
بىزنىڭ رېسپوبلىكانىڭم ئىدارە قىلماق

ساۋىت رېسپوبلىكىسىدا يوعارنى ۋىلاست بۇتن روسىيە ساۋىتلار ئىسىزدىنا تېشىرىلغان ئىدى. ساۋىت رېسپوبلىكىسىدا رى ساۋىتى تۈزلىگەندەن سۇڭ، ساۋىتلار ساۋىتى ئىسىزدىنا تېشىرىلدى. ساۋىتلار ساۋىتىنىڭ III ئىسىزدىنا بولغان دىلىگاتلارنىڭ سانى، شوشى رەوشچە:

ساۋىتلار ساۋىتىنىڭ ئىسىزدى ساۋىت رېسپوبلىكىسىدا ساۋىتىنىڭ مەركەز باشقارما كەمىتېتىنى (س.س.س.ر.م.ب.ك.) ھەم خالىق كامىسارلارنى ساۋىتىنى ساۋىلى.

لينين ئولگەنىڭ سۇڭىدا، خالق كامىسارلارنى ساۋىتنىڭ
پرىدسىدەتلى ئىتب ئەلىكسەي ئىۋانوۋىچ رىكىف سايلاندى.

س.س.س. ر. سايوننىڭ خالق كامىسارلارنى ساۋىتنى رەئىسى ئىبدەش رىكىف.
ئەيتىڭز ئەلى، گوپىرنادا، ئۇيەزدە ھەم ۋولستدا ساۋىت ۋلاستىنىڭ
يوعارنى ئورگانى نىندى ئورگان؟
ساۋىت ئىسىزدلارنى بولب تۇرغان چاقنى گوپىرنادا، ئۇيەزدە
ھەم ۋولستدا كىلەر ئىدارە قىلار؟

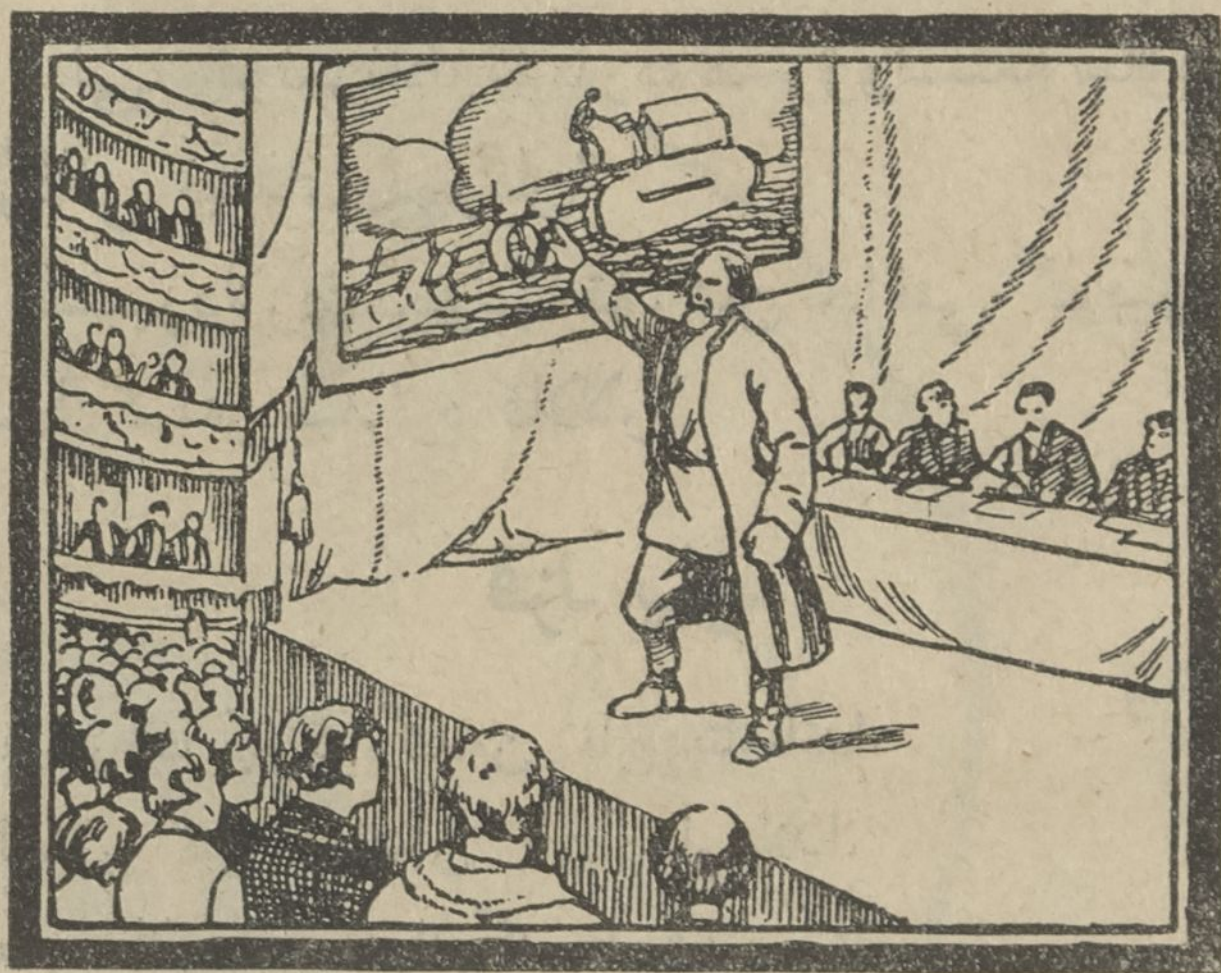
قىزىل ياي.

ئىچىنلەرنىڭ كوكرەگىندەن قان تامعاندا،
زالىملار ئىل ئىچىندەن قان ساوعاندا،
قەھەرمانلار ۋە حشىلەرگە قارشى تۇرب،
ئىلككى كۇچ، عەيرەت بىتب ھەم ئارغاندا،
ئوكسىلەر ئىدەي ئىزلب مۇڭايغاندا،
بىرنىدەن دە كوڭل لەززەت ئالائالمىچا،
ئەرنىب - ئەرنىب سىزلانغاندا، تارايعاندا،
شاد قىزىل ياي ئارسلانداي، تودى ئىلگە،
چولپان بولدى، ئاداشقانغا قارا تۇندە.
ياردەم قولن سوزدى ئىلدە ھەر مەزلومغا،

جەللادلارنى تار-مار كىترب ھەر مسكىنگە.
ئىشچىلەر بالقىب تۇرغان تاڭن كوردى.
ئارسلانداى باتر قزل ياون كوردى،
شول چاغندا بۇتن يارلى - بۇتن گىداى
چن كوڭلندەن دۇنياغا بر قاراب كۇلدى.
شول واقتدان ئاق كۇن كوردى يارلى ئىللەر،
ھەر بر ئىلدە چەچكەلەنب ئوسدى گۇللەر،
ئۇنتلدى قايعى - ھەسەت، قۇلق، جەبر؛
قان يەش بلەن ئوتكەن ئايلار، مىليون يىلار!

ئاولعا قۇرچ ئات بىرئىگىز!

كوبمىگنە تۇرماسن، ئول قىممەت بولاچاق توڭل.

ساۋىتلار ساپوزنىڭ IX نچى ئىسىزدندا پارتىيەسىز بر كرەستىيەن رىچ
سۇيلەدى. ئول بر ئاز چووالتب، لاكىن ئاچق ئىتب، شوشى سۇزلەرنى ئەيتدى:
«ئىدەش كرەستىيەنلەر! سز بلەسز، باشنى ترناق بلەن سۇرب بولسى.»
بىزگە بىك نىق ئۇيىشرا كىرەك. كرەستىيەنگە كرەستىيەن بلەن بىرگە جىگىلرگە
كىرەك. بىرئىگىز بىزگە قۇرچ ئات! كوبمىگنە تۇرماسن، ئاولعا قۇرچ ئات بىرئىگىز.»

ئىگىز-ئاول حوجالغۇ ماشىنلار ھام قۇراللار.

دەولەت ئوزەك ئاول حوجالغۇ ئىسكلادى تارافىدىن 1/2 ئىچىدە، 1922 يىلىنىڭ 1 ئىچى ئۆكتەبىرىدىن 1923 ئىچى يىلىنىڭ 1 ئىچى ماينى قەدەر

ماشىنا ھەم قۇراللارنىڭ ئىسىملەرى:

ساتقان	ماشىنا ھەم قۇراللارنىڭ ئىسىملەرى:
1. جىر ئىشلى تۇرغان ماشىنلار	37 1/2 مەك 37.673 ئىستوك
2. چەچە	» 6.703 » 3 1/2
3. ئىچىنى	» 4.637 » 4 1/2
4. ئۇرلۇق تازارتا	» 979 » 1
5. مال ئازىغى ئىشلى	» 734 » 1
6. سۇت حوجالغۇ ماشىنلارنى	» 2.763 » 3
7. ئاشلىق ئىچى	» 1.047 » 1
8. ئاول حوجالغۇنىڭ واق - تۈپەك قۇراللارى	» 60.759 » 61
9. ئوراق ھەم چالغۇلار	» 66.938 » 67
10. دۈيگە تىللەر	» 43
» 129. 276 » 180 بارلىغى	

سۇراولار:

1. جىر ئىشلى تۇرغان ماشىنلاردان نىندىلەرنى بىلەسز؟ 2. ئالارنىڭ قايسىلارنى فايدالىق؟ 3. سىزنىڭ ياقدا ئالارنىڭ قايسىلارنى قوللاندىلا؟
4. ئوزۇڭىزگە تانىش بولغان حوجالۇق قۇراللارنىڭ ئىسمىنىڭ ئوزۇڭىز. 5. شولارنىڭ بارلىقىنى ئىسچوتدا قوشۇپ قاراغۇز.

* * *

بىر قولگۇدۇ.

كىل ئەلى سىن، ئىپادەش، بىر سىن مىكا
 سۈيەللەنب قاتقان قولگۇنى،
 يانغان يۈرەك بىلەن چىن ئىچلاسدان
 تەبرىك ئىتتىم ئىزگى يولگۇنى.

بىر سىن مىكا، توغان، كۈن، تۇن ئىشلەپ.
 تاش پولاتلار سالغان قولگۇنى.
 بىر سىن مىكا ئوتلار تىرەسنىدە
 ئىشلەپ، قزارب يانغان قولگۇنى،

ئەلىفبا 4

بىر سىن مىگا قردا سابان سۇرب
توفراقلاپ قاتقان قولگىنى.
بىر سىن مىگا خەلەل كۇچك بىلەن
ئىشلەپ تىرگە باتقان قولگىنى.

قارت ئاگرانوم كىگەشۇ.

قۇرۇق بولمى تۇرغان توبەكلەردە تاقىر باسونى بوش قالدۇرۇ زارارلى
بىر ئىش.

ئوچم چەچەرگە تىزىرەك خەزىلە و ئۇچىن تاقىر باسودا تىزجىتىشە تۇرغان
ئوسماكلەر ئوسدۇررگە كىرەك.

تۇرلى ئىللەردە 100 دىسەتىنە ئىگىلىككە شوشى قەدەر تاقىر باسو
تورى كىلە:

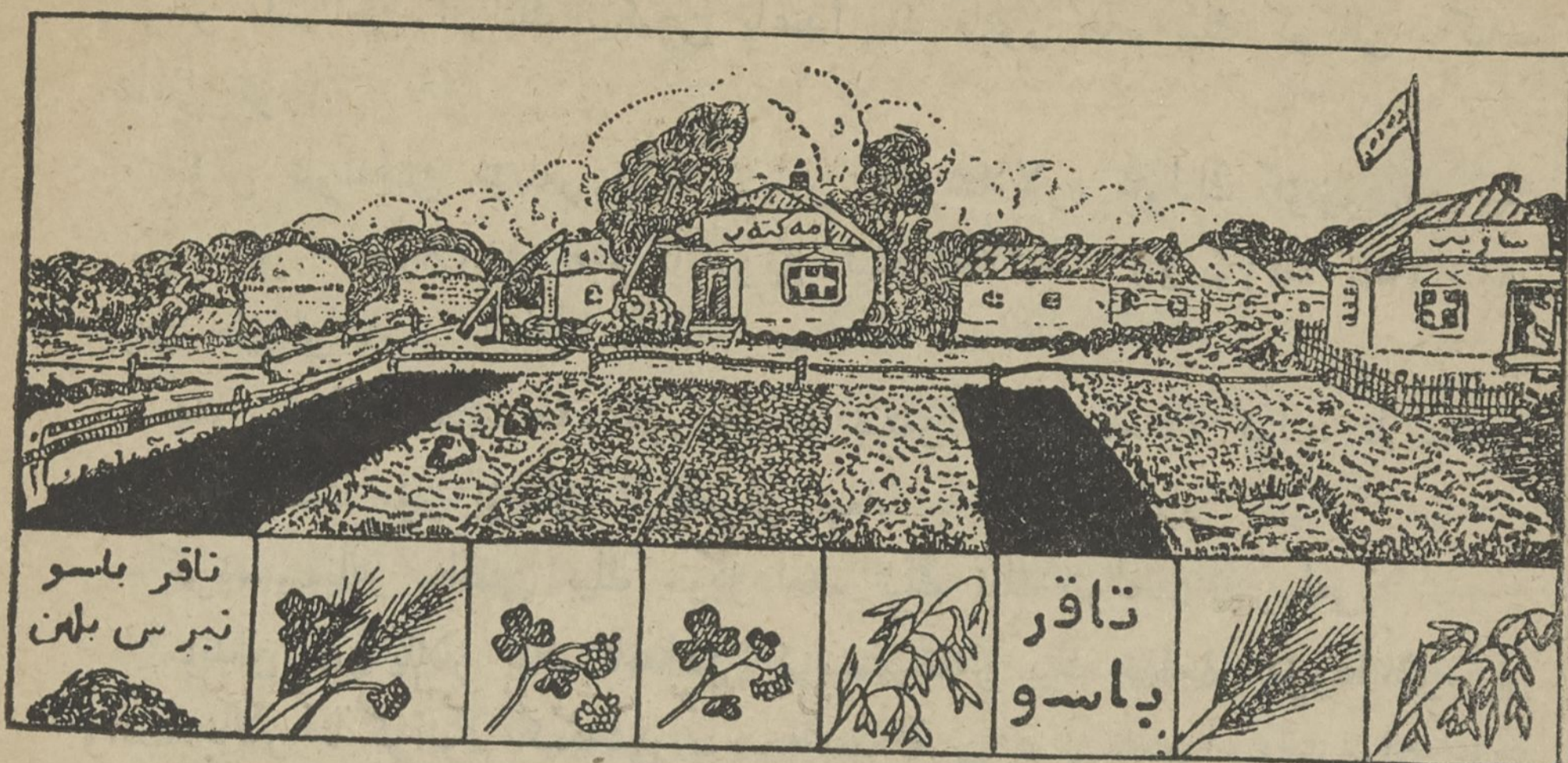
دانىيەدە، فرانسىيەدە تاقىر باسو بۇتىلە يوق. ئانگلىيەدە — 2 دىسەتىنە،
بىلگىيەدە — 3، گىرمانىيەدە — 4، ئىندى بزدە، ساۋىتلار ئىلندە ئىسە 30
دىسەتىنەگە ياقىن.

تەجرىبەلى كوب روس ئوچرىزىدىنەلەرنىڭ سناۋنا قاراعاندا، نىدە
بولسا چەچىلگەن تاقىر باسو بىرنىدە چەچىلمەگەن تاقىر باسودان $1\frac{1}{2}$ — 2
مەرتەبە تابىشئراق بولا.

بلىگىز، ئانگلىيەدە، قرانسىيەدە، گىرمانىيەدە ئوز ئاۋلەزدا جىرنىڭ كوبىنى
ئۇلىشى تاقىر باسوعا بىرنلە.

تاقىر باسوعا چەچەرگەمى، چەچەرگە بولغاندا، نى چەچەرگە، ئول خاقتا
ئورنداعى ئاگرانوم بىلەن سۇيلەش، مەسلىحەتلەش.

ناقر باسو نېرس بلەن تاقىر باسو

سېگىز باسو ياسادىق، رەھەت تۇرا باشلادىق

ئىك بىزدە باسونى ئۇچكەگنە بولەلەر ئىدى: تاقىر باسو، ئارش باسو، سابان ئاشلىقى (بەرەنگى يەيسە تارى) باسو بولا ئىدى. ئارشنى بىر دىسەتەنەدەن 90 پۇت، سۇلنى 90 پۇت ئالالار ئىدى. مال—تووار ئۇچىن پچەن بولمى ئىدى. بىز ھەزىر باسونى 8 باسوغا بولدىق. باسونىڭ زورلىقى كېمىدى، ئاشلىقنىڭ چىشى ئارتىدى. شوندىن سۇڭ ئارشنى بىر دىسەتەنەدەن 100 پۇت، سۇلنى 130 پۇت، توققان باشنى 300 پۇت ئالا باشلادىلار. ھەيواننى توققان باش ئولەنى بلەن تويدىلار باشلادىلار. سىپىرلاردا سۇت ئارتىدى. بازارلارغا قاتق، ئىمچىك، ماي، قۇرت ئالب بارب ساتىپ، رەھەت تۇرا باشلادىق.

بورتسەف ئاۋىلىدۇ.

مەسكەو گوبىرناسىنىڭ ۋولوكولام ئۇيەزىدە «بورتسەف» دېگەن بىر ئورس ئاۋىلى بار. بو ئاۋىلغا كىرۈ بلەن، ئىلىكتىر ئىستانسىسىنىڭ ياڭا بېناسى كوزگە بەرنلە. ئاندا تىگرمەن تاشلارن ئەيلەندىرپ تۇرا تۇرغان ماشىنا ھەر ۋاقت ئىزغىرپ تۇرا. ئىستانسىنىڭ بىر ياعندا خالىق تارافىدىن بىرگەلەشپ قۇرلغان بىك زور بىر

سوغو ماشيناسى، ئاولنىڭ ئىككىنچى ياعندا بىك ماتور ھەم بىك كوڭلى مەكتەب
بىناسى تۇرا.

بۇتن ئاولداغى ئۆيلەر ئىلىكتىر بلەن ياقتىرتىلار. ئاولنىڭ كۇتۇبى دە بىك
زور؛ واق چاپوانلارنى ھەم ئاتلارنى ئىسە بلەمەگەندە 20 يۇرتقا 190 باش
ئىرى حايوان بار.

ھەر تۇرلى ماشىنا ھەم قۇراللاردا جىتەرلىك دەرەجەدە كوب. ئارشلارنى
دېسە تىنە باشنا يۇز پۇتدان ئارتىراق چىما.

كرەستىيەنلەر سالمنى بىك جىكل ھەم ئىك ئلك تولەب بىترەلەر.
مۇندان 30 يىلار ئلك ئانداغى كرهستىيەنلەر بىك ناچار تۇرغانلار. بر
وقت ئالار ئاگرانوم كىكەشى بويىنچا جىرلەرن 8 قرعا بولب، توقران باش
بلەن ئالماشدىرب چەچە باشلاغانلار.

باشداراق توقران باش ئولەنن شەھەرگە ئىلتب ساتا تۇرغان بولغانلار.
تىرسلەرنى ئاز بولغان. شوگا كورە ئاشلقلارنى دا ئوگماغان. حەيواننى كوب
ئاسىراو فايدالى بولماغان. چۇنكى سەودەگەرلەر سۇتنى دە، ماينى دا بىك ئارزان
باھا بلەن جىيا تۇرغان بولغانلار. سۇگرا كرهستىيەنلەر سۇت شىركەتنى
تۇزىگەنلەر. بو شىركەت سۇتنى «كرەستىيەن سۇت ئۇيشماسى» نا قويا باشلاغان.
ئۇيشمانىڭ شەھەردە ئوز كىيىتنى بولغان. ئول ئىندى سۇتدەن ياسالا تۇرغان
ئاشاملقلارنى چىن باھاسى بلەن ساتا باشلاغان. كرهستىيەنلەر بىك زور فايدالار
ئىتكەنلەر.

ئالار سىيرلارنىڭ سانلارن ئارتدىرغانلار، تاعى دا كوبىرەك فايدا ئىتە
باشلاغانلار. پچەنلەرنى ئوز حوجالقلارنىدا، توتىلب بتە باشلاغان، شوگا كورە
تىرسلەرنى دە كوب بولغان، ئاشلقلارنى بىك شەب ئوگمان. حەزر ئىندى بو
ئاول بىك ياخشى تۇرا.

ئىلىكتىر ئىستانسسى قۇرو بۇلارنىڭ، سوگى ئىشلەرنى بولغان.

بر ۋىتپىرپىنارنىڭ بىرگەن كىكەشنى.

1. ئات، سالغان ئازنەن ئاشاب بىترەسە، تىيشلى جىرگە بلدر.
2. يارسىغان ئاتنى ئۇچ سەعەتسىز ئچرمە.
3. يارسىغان، تىرلەگەن ئاتنى، ئاشاتقاچدا ئوق يۇزدىرمە. ئاندىن ئاتنى يۇزدىرگەندە،
ئارتق سووق سودا يۇزدىرودەن ساقلان.

4. ئاتنى، بالانى قاراعان كېك، قارا، يارات؛ قىناما، ئاچولانما، سوكمە، بەلكى يۇمشاق، ياخشى ئېتىب، ئانى ئوزۇڭگە قارات. ئول سىنى ياراتسن، تىگلاسنى.
5. تىبە تۇرغان ئات - ياخشى حزمەتچى توگل.
6. يولدا بارغاندا، داعاسى تۇشكەن ئاتنى داعالاتما. يولگىنى دەوام ئېتىدەرگەندە، ئاتنىڭ تۇياعى ئاشالماسن ئۈچن، يۇمشاق جىردەن بار.
7. ئەگەردە ئاتنىڭ ئىچى ئاورتسا، ئاياقلارى بىلەن قۇرساغىنا تىپكەلەسە، ئىدەنگە ياتسا، ئاوناسا، تىشقا چى ئالماسا، بىل، ئاناردا چەنچو ئاورووى بولغان بولر. شونىڭ ئۈچن، بو حاقدى تىزىرەك خەبەر بىر. ئوزۇڭ، ياردەم كىلپ جىتكەنچى، سالام بەيلەمى بىلەن ئانىڭ قۇرساغىن، ئو، ئاڭار ياتىرغا بىرمە.
8. ئەگەردە ئات يۇتىرسە، بۇرنىدىن، سو ئاقسا، بىل، ئول ئاورو بولر. قارا، تىش قازناسىدا شىشى يوقمى؟ ئوزى تىشلىگەنگە قەدەر ئاڭار تىبە كورمە.
9. ھەر بىر يۇرپ قايتقاننىڭ سۇڭىدا، نىتىب قارا، ئاتنىڭ ئىمگەنگەن، يارالانغان، كىسلىگەن، شىشكەن، ئىبەر قىسقان جىرلەرى يوقمى.
10. شوشىلار تورىدا ۋاقىتىدا خەبەر بىرسەڭ، ئاورو كۇچەيمەس، ئاتنى ساقلاپ ئالب قالرسىڭ.

بىزنىڭ شىف.

بىزنىڭ شىف - ساۋىت كرەستىيەن ئولى. شونىڭ ئۈچن بىز ئانىڭ چەچكەن ئاشلىقلارنى باندىتەلاردان ساقلىيىز.
بورزوويلارنىڭ شىفلارى - گرافلار، كەزەلەر، قىزىل عەسكەرنىڭ شىفلارى - ئىشچى ھەم كرەستىيەن.

پاتشالىق زاماندىن قالغان مىراس.

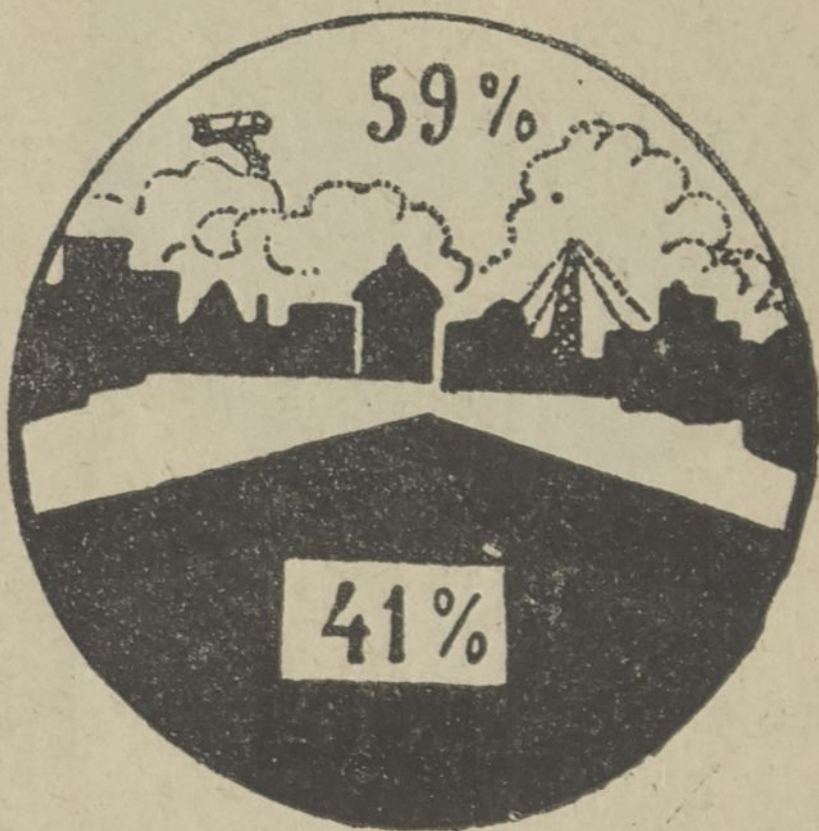
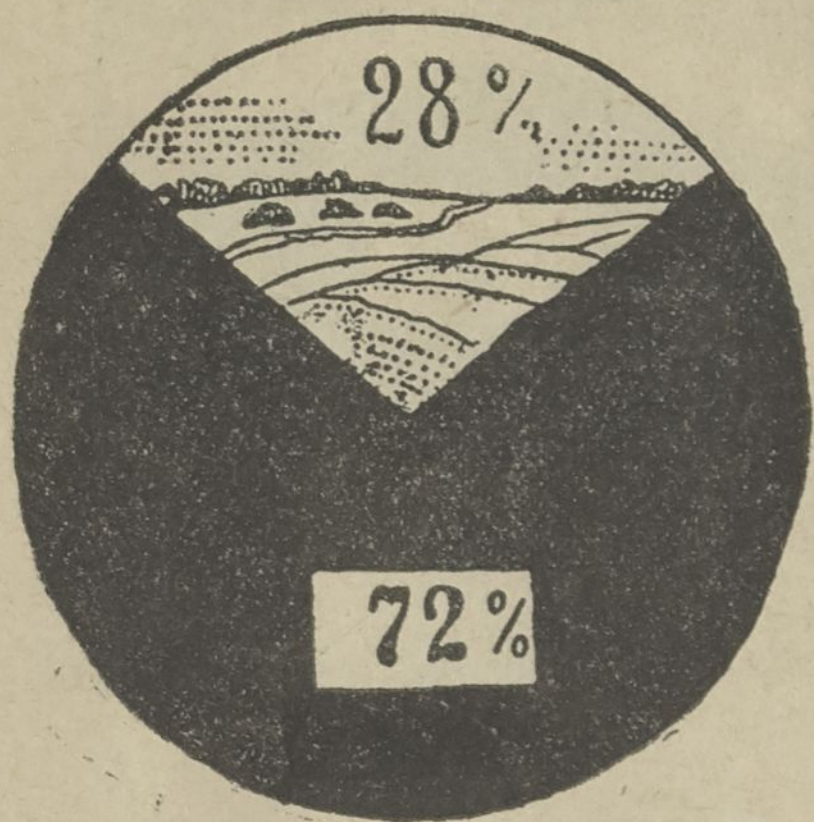
ر. س. ف. س. ر. حالقنىڭ ئوقى - يازا بىلوون كورسەتكەن دىياگرامما.
قارا بويى بىلەن ئوقى - يازا بىلمەۋچىلەرنىڭ سانى كورسەتلىگەن. توگەرەكنىڭ قالغان ئۆلۈشى ھەر 100 كىشىنىڭ نىچەسى ئوقى - يازا بىلگەنلىكىنى كورسەتە.

ئىسكەرمە:

54 نىچى بىتدەگى دىياگراممىلارنىڭ دۇرستى تۈبەندە كۆرسەتكەنچە:

ئاۋوللاردا:

شەھەرلەردە:

3. بى ئوچىن سىر باھ ۋاقتىغىدا ئوقرىغا — يازارغا ئۇيرەنمەدەنمىز!

ر. س. ف. س. ر. . . . . خالقدۇ ئاراسىدا ئوقىيىپ يازا بىلمەۋچىلىكنى بىتتۈرۈ
تورنىداغۇ دىكىرىتدەن.

خالق كامىسارلارى ساۋىتىنى قارار قىلدى:

رىسپوبلىكانىڭ ئوقى-يازما بامى تورغان 8 يەشدىن ئالب 50 يەشكە قەدەر
بولغان بۇتنى خالقنى ئوز تەلەۋى بويىنچا ئوزىنىڭ توعان تىلىدە يەيسە روس تىلىدە
ئوقى-يازما بىلەرگە مەجبۇردىر.

خالق كامىسارلارى ساۋىتىنى پىرىدسىدە تىلى: ۋ. ئولىيانوف (لىنىن).

بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ كىگەشى.

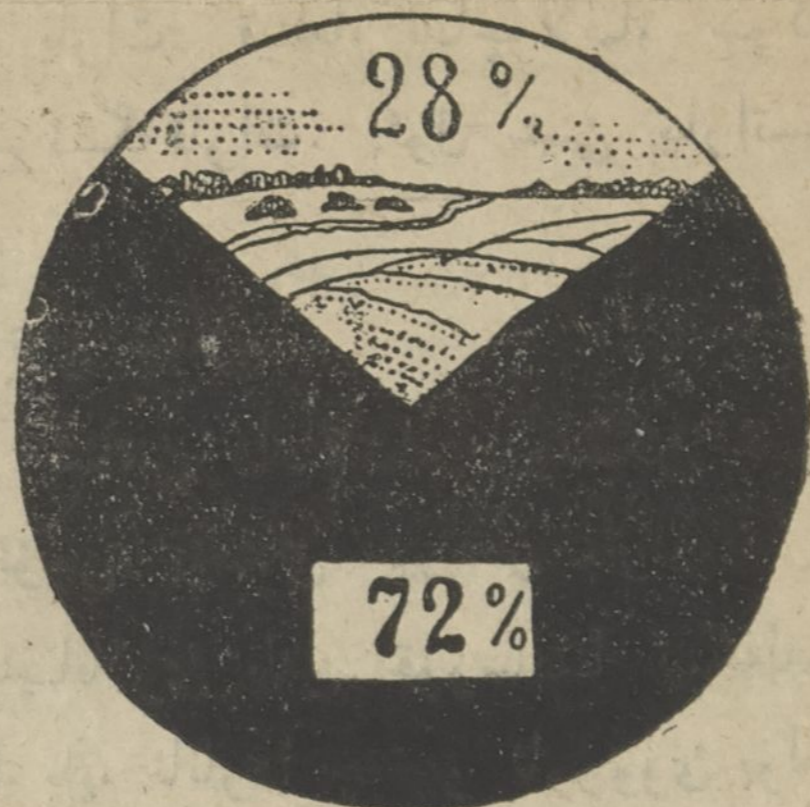
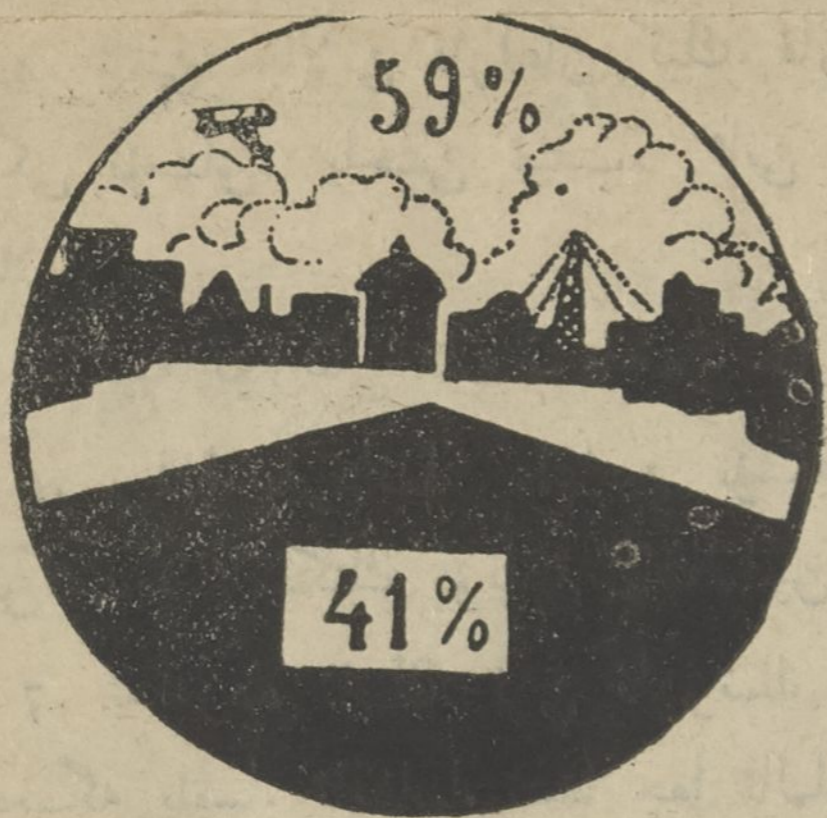
گەزىتەلەر بارلىغىن ئۇنىمما، ھەر قاچان ئالارنى ئوقرىغا، تىرش. قىزىل غەسكەر
ئوقرىغا-يازارغا ئۇيرەنە. ۋاقت ئەرەم ئىتمە، سىندە ئوقى، ئالغى كىشىلەر، ئوقى-
يازما بىلۈچىلەر بىلەن تىگىزلەن. ۋاقتنىڭ بولۇ بىلەن، گەزىت ئوقى. بىز «ئىشچى»
«ئىگىچىلەر»، «قىزىل تاتارستان»، «باشقىردىستان» گەزىتەلەرنى ئوقىيىز.

سىزنىڭ تۈبەككە نىندى گەزىتە چىما؟

پولك گەزىتىنىڭ ئىسمى نىچىك؟

گەزىت ئوقىماساق، تىرە ياعىبىزدا نىلەر ئىشلەنگەن بىلمەيىز.

ئلك

حەزر

سۇراولار: 1. ئوقى - يازا بلمەوچىلەر شەھەرلەرگە قاراعاندا ئاۋاللاردا نى ئۈچىن كۆپىرەك؟

2. ئوقى - يازا بلمەوچىلەر بىلەن كۆرەشۈ ئۈچىن سىزدە نەرسە ئىشلەنە؟

3. نى ئۈچىن سىز بالا ۋاقىتىمىزدا ئوقىغا - يازارغا ئۆيىرىمەنمەن؟

ر. س. ف. س. ر. . . . . ئارقىدا ئاراسىدا ئوقى-يازى بلمەوچىلەرنى بىر تىرە تۇرۇپتىدەن.

ھالق كامىسارلارنى ساۋىتى قارار قىلدى:

رېسپوبلىكانىڭ ئوقى-يازى بامى تۇرغان 8 يەشەن ئالب 50 يەشە قەدەر بولغان بۇتن ھالقى ئوز تەۋى بويىنچا ئوزىنىڭ تۇغان تىلەنە يەيسە روس تىلەنە ئوقى-يازى بىلەرگە مەجبۇردىر.

ھالق كامىسارلارنى ساۋىتى پىرىدسىدە تىلى: ۋ. ئولىانوف (لېنىن).

بىر ئوقۇتۇپچۇنىڭ كىگەشۇ.

گەزىتەلەر بارلىق ئۇنىما، ھەر قاچان ئالارنى ئوقىغا تىرش. قىزىلەسكەر ئوقىغا-يازىغا ئۆيىرىنە. ۋاقىت ئەرم ئىتمە، سىندە ئوقى، ئالغى كىشىلەر، ئوقى-يازى بىلەر بىلەن تىگىزەن. ۋاقىتنىڭ بولو بىلەن، گەزىت ئوقى. بىز «ئىشچى»، «ئىگىچىلەر»، «قىزىل تاتارستان»، «باشقىرىستان» گەزىتلەرنى ئوقىيىز.

سىزنىڭ تۈبە كىدە نىندى گەزىتە چىما؟

پولك گەزىتىنىڭ ئىسمى نىچىك؟

گەزىت ئوقىماساق، تىرە ياعىمىزدا نىلەر ئىشلەنگەن بىلەمىز.

باشاقدان تەخت.

يەملى جەينىڭ جانلى ئۇجماھندا
ئىيىلىپ، سەلب ئوراق ئورام مېن؛
ئورغان باشاغمى جىيامندا،
نەفيس، زىفا كۈلتە قۇرام مېن.

قۇياش قزو... يانام، تىر ئاغىلا...
تازا بلەكلەرم تالالار...
تالغانلىغىن ئانڭ ئويلامىمدا،
كۈلتەلەرم تىزىپ بارالار.

تزرەمدە شولاي كۈلتەلەرنى
بارن برگە يۇرب جىيامن،
جىيامندا، برگە ئۇيەرمندە،
بىيىك، نەفيس كىيەن قۇيامن.

بىيىك بولر كىيەن بۇتن جىردەن:
چىركەو، مەچت، تەخت، سارايدان،
عەجەبلەنر ئاڭا بۇتن دۇنياڭ،
زار بولرلار ئاڭا قاراودان.

ئۇيب بىسكەچ، ئالب ئوراعىنى
كىيەنمە ئوزم منەرمەن.
ئوراق تۇتقان تازا قوللارمىنى
تەختلەرگە سىلتەپ كۈلەرمەن.

زاۋحوزنىڭ كىكەشى.

1. ئنە جىنى ساقلا ھەم ئالارنى ئوزك بلەن برگە يۇرت.
2. ئاياق كىيىملەرگىنى مايلاپ، يالتىراتب جىناب قويساڭ، ئىرتە تۇرعاچ،
كىيىنرگە ئوڭايلى بوار.
3. تۇيمەك ئۇزىلىپ تۇشسە، تاق، كىيىمىڭ جرتلسا، ياماب قوى.

بر قزل ئارمىيىستگە بىر ئۇرغان كىيىم-سالام.

- 1 شىنيل . . . . . 1 يىلدىن 6 ئايغا،
- 1 پار جەيگى كىيىم-گىمناستوركا . . . . . 1 يىلغا،
- 1 " قىشقى " . . . . . 1 -
- 1 باش كىيىمى . . . . . 3 -

سىن ئالغان بو ئەيىرلەرنى ئارماتورا ئىسپىسىگىنە يازب قويايلار.
 بر پولكدان ئىكىنچى پولككا كوچكەندە، ئارماتورا بلەن ئاتسىتاتىگىنى
 ساقلا. ئوزۇنگە بىرلگەن حالق مال - مىلكن دە ساقلا.

نېك تابىيىم.

ئالارمدا بالقى ياقىنى يۇلدز،
 يوللارم كىك... ماياق تزلگەن...
 ئالدا ئۇمىد، ئالدا تۇرمش تاگى،
 ئاندا ياقىنى ئزلەر سزلغان!..

كوگلم ئۇچا!.. ئالعا ئاشقننام مین!..
 ئاندا كۇتە مینى ئاق بەحت!..
 حالقم ئۇچن ئاندا ئاسل تاشدان
 ياسىم - پاك كۇچ بلەن پاك تەحت!

يوللارنما قارشى ئوسال كۇچلەر،
 قويغان ئالتن سىنم ئاللارن!
 يوق، ئالدا نىمام! ئاندى ئاللارعا
 كىرەك شەيتان، ئىبايس ياللاس.

كوزلەرمدە بالقى حاقلق نورى،
 كوكرەگمدە تازا، نق ئىمان،
 يارلى ئىلنى ئىزگەن ئالتنلارعا،
 سەجدە ئىتمەم، ھىچدە باش ئىمەم...

ئوزم بولعاچ يوقسلدان بر «تامچى»،
 نىك تابىيىم ئالتن، كۇمشكە؟!
 سزغانانمن كۇچلى بلەكلەرنى،
 ئىزگى تلەك بلەن كوب ئشكە،

ئىبراھىمىمۇ ئىپدەش نىچكى گەزىپتەگە ھەبەر يازۇچۇ بولدۇ.

ئىبراھىمىمۇ ئىپدەش تىمىر يولى يولكىندا حزمەت ئىتە. ئانكى ئىشى:
تۇرلى ئوچۇر دىننەلەرگە كەمەزلەر - يازولار تاراتو.
قايداعنا بارماسن، ئىبراھىمىمۇ ئىپدەش ھەر نەرسەنى قارى، تىكشۈرە -
بىلرگە تىرۇشا.

بىر ۋاقت ئىبراھىمىمۇ ئىپدەشكە «قىزىل ەسكەر» گەزىپتەسۇنكى رىدا كىسىيە -
سۇندەگى «قىزىل ئارمىيىسى تۇرمۇشى» بولگىنە ئىندىدەر بىر پاكىت ئىتەرگە
تورى كىلە.

ئول رىدا كىسىيەگە كىر، پاكىتنى بىرەدە، ياق - ياعۇنا قارانا باشلى.
شول ۋاقت، ئول «قىزىل ئارمىيىسى تۇرمۇشى» بولگى مۇدىرى (زاۋىدو يوشچىنىسى)
نىكى ئىندىدەر كانۇير تىلارنى ئاچى، ئالارنىكى ئىچىدەگى خاتلارنى تۈزەتكەن كورە.
كوب ئويلان ب تۇرماسدان ئىبراھىمىمۇ ئىپدەش ئاناردان سۇراشقا تۇتۇنا:
- زىنھار ئەيتىگىزچى، ئىپدەش، گەزىپتەگە كىمەر يازالار؟ سز كىلەرنىكى
خاتلارنى قارىسىز، تۈزەتەسىز؟ - دى. مۇدىر ئاكار:

- قىزىل ئارمىيىسى خاتلارنى تۈزەتەن - دىب جاواب بىرە. ئىبراھىمىمۇ ئىپدەش:
- نىچكى، بىزنىكى قىزىل ئارمىيىسى ئىپدەشلەردەن ھەر بىرسى گەزىپتەگە يازا
ئالامى؟

- ئەلبەتتە، ھەر بىرسى يازا ئالا. تەسەگىز، سز دە يازا ئالاسىز. ئەگەردە
يىزارلىق بولسا، باسار بىز.

- يازار ئىدىم دە، لاكىن مېن بىك ئوك ياخشى، دۇرست يازا ئالامىن.

- زىيان يوق، يازۇغىز، ئوزۇن تۈزەتۈرۈز.

- نى خاقىندا يازىم؟

- تەگەن نەرسەگىز خاقىندا يازۇغىز. سوز ئوگايى كىلگەندە، سۇرىم ئەلى،

سز دە كازارمانى تۈزەتۈ ئىشلەرى نىچكى بارا؟

- بزدە ئىشنى بارىشى ياخشى، تۈزەتەلەر.

- ئالاي بولسا، بىك ياخشى، تۇتۇغۇدا، رېمونت تورىدا يازۇغىز. ئاندىن

تاعى بولگىنەنكى تۇرمۇشىدىن نى دە بولسا يازارسىز.

- يارى، ئالاي بولسا، يازارمىن.

— بىر نىچە كۈندەن سۇڭ ئىبراھىمىف ئىپىدەش «قىزىل ئارمىيىست تۇرمۇشى» بولگىنىڭ مۇدىرنە كازارمانىڭ رىمونتى تورىدا مەقالە يازىپ كىتىرە، ئىككىنچى كۈنى ئول گەزىتەدە باسلىپ چىقا.

شوندان سۇڭ ئىبراھىمىف ئىپىدەش ھەر ۋاقت «قىزىل ئارمىيىست تۇرمۇشى» بولگىنى مۇدىرنە ئاللى-ئارتاى مەقالە ئالپ كىلە باشلى.

بىلىگىلى، ئىبراھىمىف ئىپىدەش كىترگەن ھەر مەقالە گەزىتەدە باسلى. لاكىن ئول مۇنىڭ ئۈچىن ئوبكەلەمى. مەقالەسى باسلى ئىكەن، باسماونىڭ سەبەبىن سۇراۋ بلەن گنە قەنەتەنەدە، يازوون دەۋام ئىتىدۇرە.

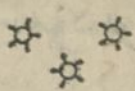
ئىبراھىمىف ئىپىدەشنىڭ ئىشى بىك كۆپ. لاكىن شولاى بولسادا، ئول ئوز تۇرمۇشلارنى تورىدا يازارعا ۋاقت تابا.

(«قىزىل ەسكەر» گەزىتەسىدەن).

ئوقۇتۇچۇ كىگەشۇ.

ئەگەردە كىتاب ئوقۇساڭ،

ھەر نەرسە تورىدا بارىڭ.

1 نچۇ ماى بەيرەمۇ.

بىرىنچى ماى ئىلك

بىرىنچى ماى خەزر

بىرىنچى ماى - خىزمەت بەيرەمۇ.

بىرىنچى ماينى بەيرەم ئىتىگىز. ئىك زور دۇشمانلارنى بولغان-شول بىرىنچى ماى ئالدىدا بۇتن تىرە ياقداغى قارا كۈچلەر قاتتىرارلار.

(«ماى ۱۹۱۷»)

برنچى ماي .

برنچى ماي - بۇتن دۇنيا پىرايىتارىياتىنىڭ، بۇتن دۇنيا يارلىقلارنىڭ بەيرەمى،
 مېن پىرايىتارىيات، سېن دە - پىرايىتارىيات. سېن دە، مېن دە يارلىق بالالارى، پىرايىتارىيات،
 بالالارى. قىل غەسكەر - پىرايىتارىيات كوچى. بىز بۇتن دۇنيا پىرايىتارىياتى بىلەن
 بىرگە برنچى ماينى بەيرەم ئىتەبىز. برنچى ماينى ئانگىلىيە، گىرمانىيە، ئامېرىكا،
 ياپونىيە پىرايىتارىياتىدا بەيرەم ئىتە. برنچى ماينى لوندون، پارىژ ھەم بېرلىن
 پىرايىتارىياتىدا بەيرەم ئىتە. لاکىن ئاندا برنچى ماينى بەيرەم ئىتوچىلەرگە
 بورژوى - كاپىتالىست قۇماچارلى. بىز ئىسە ئانى ئىركىنلەپ، رەھەتلەنەن بەيرەم
 ئىتەبىز، چۈنكى بىزگە بىر كەم دە قۇماچاۋلامى.

بورژويلار باشىنا

بىز بۇتن دۇنيا يانغىنىن كۆيرەتەبىز.

ئىنتىرناتسىپيانال (بەينەلمىلەل).

قوزغال، ئويان لەغەت ئىتلىگەن قۇللار ھەم ئاچلار دۇنياسى،
 دۇشماندىن ئوچ ئالسىن توگىگەن ئوكسىزىلەر، تۇللار كوز يەشى.
 قانلى سوعىشقا بىز چىعاربىز، جىمىررىبىز، بىز ئىسكى دۇنيانى،
 ئاننى ئورنىنا بىز قۇررىبىز، تۇزرىبىز ماتور ياگانى.

بو خەزرىنىڭ ئاخرى، ئىك قاتنى زور جىهاد.

بولر بەينەلمىلەل بەنى ئىنسان ئازاد.

بىزنى ھىچ كىم ئازاد ئىتە ئالماس، ئىتسەك، ئىتەربىز ئوزۇبىز،

بىزنى ھىچ كىم شاد ئىتە ئالماس، ئىتسەك، ئىتەربىز ئوزۇبىز.

ئەيدە زالىملارگە بىز قارشى، غەيرەت بىلەن سوعىش بارىق،

توسن بالقىب ئىرك قۇياشى، حقوقلارنى ئالىق.

بو خەزرىنىڭ ئاخرى، ئىك قاتنى زور جىهاد.

بولر بەينەلمىلەل بەنى ئىنسان ئازاد.

بىز بار جىھاننىڭ ئىشچىلەر ئېزىمىز، بىز بار دۇنيانىڭ عەسكەرى،
جىرلەر بىزنىڭ ئوز جىرىمىز، بىزنىڭ بار دەولەتلەر.
چىقىق، سوعىش مەيدانىمىز، دۇشمانلار، حور، بولب قاچار،
چىغابىز ھەم ئىنانابىز قۇياش بىزگە، نورنى چەچەر.
بو خەزر ئىك ئاخرى، ئىك قاتى، زور جىھاد
بولر بەينەلمىلەل بەنى ئىنسان ئازاد.

”قىزل ئارمىيىست ئەلپفاسىز،“

ئوقۇتۇچى ئىپادەشلەر دىققەتتۇر.

ئامېرىكا، ئسولنى بويىنچا تۇزلىگەن، بو ئەلپفانى ئوقۇتقاندا، شوشى رەوشچە ئش قلىنما: ئوقۇچىلارغا سەياسى ئاڭ - بلم بىرو مەقسەدى بىلەن، ئىك ئەو وەل ئەگگە مە (بىسىدا) ياسالا ھەم، شول ئەگگە مە دەن دەرسدە ئوقۇتۇلماچاق، لوزنىك چىعارتۇلما. بول ئوگائىدا شونى دا ئەيتىب كىتەرگە كىرەك، ئەگگە مە دەن چىعارتۇلماچاق، لوزنىك دەرسكە كرىشودەن ئلك ئوك قاترعى كەزگە تگلىگەن سوزلەردەن، جىيىلب، سىنىف تاقىتاسنىڭ بلانكاسىنا قوينلا.

ئەگگە مە دەن چىعارتۇلغان، لوزنىك، ئوقۇتۇچى تارافىدان ئاچق ئىتت، سوزلەرن ئۇزب، ئۇزب ئەيتىلە ھەم، شول ئەيتىلگەننى ئوقۇچىلاردان تەكرارلا تۇلما. بۇلارنىڭ سوگىدا تاقىتا بلانكاسىداغى سوزلەرنى كورسەتت، لوزنىكنى نىچك يازالغانلىغى ئاڭلاتۇلما. شوندا ئوق، ئول سوز ئوقۇتۇچى تارافىدان ئوقۇلما ھەم ئوقۇچىلاردان ئوقۇتۇلما. ياخشى ئاڭلاشلىن ئۇچن ھەر سوزنى تۇرتت كورسەتت بارۇلما. ئوقۇچىلار، لوزنىكنى يالغىشى ئوقب بىررلك بولماچ، ئانارداغى جۇملەلەر، جۇملەلەر يوق ئىكەن، سوزلەر قاچى بىلەن كىسكەلەننە دە، ئورنلارن تۇرلۇچە ئالشدۇر ب ئوقرغا ئۇيرەتۇلە.

ئشلەر، پوعار ئدا كورسەتلىگەنچە، ئشلەن بىتسكە چ، ئەلپفانى ئاچىب، ئانداغى لوزنىك ئوقۇتۇلما. ئىسلەرن دەنق قالسنى ئۇچن لوزنىكداغى جۇملەلەرنى، جۇملەلەر بولماسا، سوزلەرنى يازۇلما ھەم يازدۇرۇلما. يازو واقتىدا ئوقۇچىلارنىڭ دۇرست ئوتتۇرولارنى، دۇرست روچكا تۇتۇلارنى ھەم خەرفلەرنى دۇرست يازۇلارنى، زور دىققەت ئىتتە.

يازوغا يالغاب حىسابدان دا مەلومات بىرۇلە. ھەر دەرسنىڭ بارىشىنا قاراب، حىسابدان نى بىررگە، كوبمى بىررگە كىرەك مەسئەلەسن خەل ئىتتو، بىرچى، ئوقۇتۇچىنىڭ ئوز قاراماعىنا قالدۇرلغانغا، ئىككىنچى، ئەلپفانى كۆلەمن ئارتق زورايتما سقا قوشالغانغا، ئۇچىنچى، ئامېرىكا، ئسولنى بويىنچا تۇزلىگەن ئەلپفانى نىچك ئوقۇتۇرغا، نىچك حىساب ئۇيرەترگە كىرەكلىگىن ئاچق كورسەتت بىرگەن بىرچە قوللانما بىز (ئەلبەتتە، ئاتار تلىدە) بولغانغا، مۇندا ئارتق كىك ئىزاح بىرلمى.

ئىچكىلەر بىلەن تانىشۇدۇرۇ.

لوزنىكداغى سوزلەرنى ئوقرغا - يازارغا ئۇيرەتلىگە چ، سوزلەردەن ئىچكىلەرنى

كيسب ئالب، ئىچكلەر بىلەن تاناشدۇرۇلا، ئالارنىڭ ئورنلارنى ئالاشدۇرۇپ ئوقۇتىلا.
 ئىچكلەردەن ياڭا سوزلەر (ئۇچىنچى ھەم دورتىنچى ساباقلارنى قاراعز) تۇزدۇرۇلا،
 تاقىتاغا يازىلا ھەم دەفتەرلەرگە يازدۇرۇلا. شونىڭ ئارتىدىن ئوق ئەلىفباغا كوچىلەدە،
 ئانداغى بۇتن ماتىرىيال ئوقۇتىلا ھەم يازدۇرۇلا.

ئاواز ھەم ھەرف بىلەن تاناشدۇرو.

ئىچكلەردەن ئاواز ھەم ھەرف ئايرتوبىشىنچى ساباقدان باشلانا. ساباقنىڭ بارۇشى،
 باشقا ساباقلاردىكى كىك، ئىك ئەوۋەل ئەگگەمە ياسالا، ئەگگەمەدەن لوزنىڭ
 چەرتىلا. لوزنىڭ سوزلەرگە، سوزلەر ئىچكلەرگە بولدىرۇلا، ئىچكلەردەن ئاواز لار
 ئايرتىلا. يول ئوگەيندا ئاواز لارنىڭ بىلگىلەرى — ھەرفلەر بىلەن تاناشدۇرۇلا.
 ئەگەردە سوز باشىدا بىر تۇرلۇ، سوزنىڭ ئورتاسىدا، ئاخىرىدا ئىككىنچى تۇرلۇ
 يازىلا تۇرغان ھەرفلەر (ئا، ئو، و، ئۇ، ۋ، . . .) بولسا، ئالار تورنىدا
 ئوقۇچىلارغا ئىزاح بىرىپ كىتىلە. ئايرتلعان ھەرفلەر، سىنىف تاقىتاسىغا يازىلا، ئالارنى
 بىر بىرىگە قوشىپ، ياڭا ئىچكلەر، ئىچكلەردەن ياڭا سوزلەر ھەم جۇملەلەر
 تۇزدۇرۇلا. ئاندىن ئەلىفبانى ئاچىپ، ئانداغى ئىچكلەر، سوزلەر ھەم جۇملەلەر
 ئوقۇتىلا، يازدۇرۇلا.

باشقالارنى ئۇيرەتۈپ، باشقالارغا ئاڭ — بىلم بىرو — زور مەسئۇلىيە تاپى بىر
 حىزمەت. شونىڭ ئۈچىن ئوقۇتۇچى ھەر دەرسكە ئالدىن بىك نىق ھەزىرلەرگە،
 ئىككىنچى تۇرلۇ ئەيتكەندە، ئوقۇچىلارنى نى حاقىدا سەياسى ئاڭ — بىلم بىرەچەك،
 شول ئاڭ — بىلمنى بىرو ئۈچىن ياسالغان ئەگگەمەدەن ئوقۇتۇلماچاق دەرسدەگى
 لوزنىكىنى نىچىك ئىتىپ چەراچاق، ھەر دەرسكە يالەب (كومپلىكسلاپ) حىسابدان
 نى تورنىدا، نىچىك، كۆبىنى كۆلەمدە مەلومات بىرەچەك ھەم (مۇمكىن بولغان
 قەدەر ھەرساباقدا) چىت مىللەتلەرنىڭ ساما دىرژاۋىيا تارافىدىن ئىزىلىپ كىلۈلەرى،
 بارى ساۋىتلار تۇزلىگە چىكەن، ئالارنىڭ كىيىڭ تۇرمىشقا چەولارى تورنىدا نى
 سۈيلەيەچەك، شولارنىڭ بارىنىدا ئاچق بىلرگە تىيش.

تاعى، ئوقۇتۇلماچاق ساباقنى جىيىڭلەيتۈگە زور ياردەملەرى تىيە تۇرغان بلانكىالى
 سىنىف تاقىتاسى، سىنىف ئىسچوتى، كوچمە ھەرفلەر، تىگىلگەن لوزنىكلار، سوزلەر،
 ئالارنى سوزلەرگە، ئىچكلەرگە ئايرغاندا، كىسوتۇچىن قاچىچى، شولاي ئوق ئوقىلان
 سوزلەرنى، ھەرفلەرنى ئىزلەپ تابدۇرو، سۇگە تابا ئالاردىكى مەقالەلەرنى ئوقۇ،
 ئوقۇتۇلۇچىن گەزىتە، زورنال ھەرواقت ئوقۇتۇچىنىڭ كوزى ئالدىدا بولارعا كىرەك.

«قزل ئارمىيىست ئەلىفباسى» نا شوشىلار كرتلىدى:

1. بزدە ئارمىيە - خالق كۇچى.
- بزدە خالق كۇچى - ئارمىيە.
2. بزدە ئارمىيە ئوقى.
3. بزنك ئۇستىبزدە بايلار يوق.
4. ئيركنى ساۋىتلار ئالدى.
5. بزنك ساۋىتلارنى قزل ئارمىيە ساقلى.
6. حەيروك.
7. ئشچى - كرەستىيەن سايوزى بىر ئىندى دە كۇچكە بىر شى تۇرغان سايوز.
8. ئىكى توغان.
9. لىنىن.
10. ۋىنتوفكاغا ئاز بولسا، بزدە پوليموت دا بار.
11. پوليموت بلەن ۋىنتوفكا.
12. فەنسز - قول كۇچسز.
13. ساۋىتلار بولسا، نادانلق بتەر، ماشىنا بولر.
14. ئونچى، تولىمى.
15. بزنى كم بەحتلى ئىتە؟ ئشچى - كرەستىيەن.
16. ساقچى مەحمود.
17. ئىبراى.
18. دۇشماننى قزغانى توراقلا، ئاقتق چىككە قەدەر كۇرەش.
19. بزنك فلوت - دىنگزدەگى كرېستىبىز.
20. كامسامول - قزل فلوت شىفى.
21. قزل ئارمىيەبىز، ئسكلاددا دارئىز بولغاندا، بورژووا زىيا قورقنىچ توگل.
22. ساۋىتلارنى ساقلاو - بارلق حزمەت ئىيەلەرنىك بورئچى.
23. قزل ئارمىيىست اجرى.
24. جىگو ئۇچن يول برگنە، ئول «دىسسپىلينا» دىب ئاتالا.
25. پاروايسزلىق كوزگە كورنمەسەدە، زور دۇشمان، ساقلاو.
26. بو يىل سوعش بولرمى؟
27. بىز ساۋىتلار تۇزۇندك.
28. ساقچىنىك حزمەتى.
29. قزل عەسكەرگە (شىعر-؟).
30. فرونتلار بولماسادا، خەوف بار.
31. بىرلەشكز، بۇتن دۇنيا ئشچىلەرى.
32. هاوا فلوتى - ساۋىتلار ترەگى.
33. ھەر قاچان ئوزگىنىك كورشىلەرگىنى بلب تۇر.
34. ۋلادىمىر ئىلىچ لىنىن.
35. ئورمان قاراوچىسىنىك ئىلىچىنى ئىسكە ئالووى.
36. لىنىن يوق.

● س. س. س. س. پايته حق
 ○ سايوز جو مهور ريبه تله ري پايته حق
 ○ ناققانويه لي جو مهور ريبه تله ري تله ري ماشه خنه هه له ري
 ○ توبلاست گوبيرنا هه بائقاشنه هه له ري
 — س. س. س. س. گرانيسلا ري
 — سايوز جو مهور ريبه تله ري گرانيسلا ري
 - - - ناققانويه لي جو مهور ريبه تله ري گرانيسلا ري
 - - - ناققانويه لي جو تله ري گرانيسلا ري

ماسشتابي: 1:2000000
 0 200 400 600 800 1000
 كيلومتر

Sattarov:

Bukvar'

krasnoarmejskaja.

(na tatarskom jaz.)

Moskva

1925

Fan

17 113

برلە شىنگەز

Jan 17 193

شەرىف سەتتە

قىزىل ئاۋاز

ئەل

س.س.س. ر. خالقلارنىڭ ئوزەل

مەسكەدو - 1925 يىل

Farbkarte #13

B.I.G.

